

De markt voor beeldende kunst

De markt en de financiële positie van
beeldend kunstenaars 1996

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Heidi Meulenbeek

Tom Poot

Met medewerking van:

Merijn Rengers

Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschappen uitgevoerd door de Stichting voor Economisch
Onderzoek der Universiteit van Amsterdam (SEO)

Zoetermeer, mei 1998

Inhoud

1.	Inleiding.....	1
2.	Conclusies.....	3
3.	De markt voor beeldende kunst in 1996.....	5
3.1.	Inleiding	5
3.2.	Omzet uit beeldende kunst in 1996	5
3.3.	Omzetbronnen.....	6
3.4.	Vergelijking tussen de jaren 1993-1996.....	12
4.	Beschrijving van de beeldend kunstenaars.....	13
4.1.	Inleiding	13
4.2.	Persoonlijke kenmerken	13
4.3.	Het beeldend kunstenaarschap in de praktijk.....	17
4.4.	Gebruik van subsidies, stipendia en uitkeringen	21
4.5.	Activiteiten als beeldend kunstenaar in het buitenland	25
4.6.	Vergelijking tussen de jaren 1993-1996.....	27
5.	De financiële positie van beeldend kunstenaars in 1996.....	29
5.1.	Inleiding	29
5.2.	Verdeling van kunstenaars naar omzet uit beeldende kunst.....	29
5.3.	Belastbaar inkomen.....	33
5.4.	Vergelijking tussen de jaren 1993-1996.....	34
6.	De markt; particulieren en de overheid	37
6.1.	Omvang en structuur van de markt	37
6.2.	De gevolgen van de marktstructuur.....	40
6.3.	De kunstenaars tussen markt en overheid.....	44
6.4.	Conclusie	46
Bijlage 1	Verantwoording	47
Bijlage 2	Tabellen	53
Bijlage 3	Tabel persoonskenmerken	61
Bijlage 4	Vragenlijst	63

1. Inleiding

In dit rapport wordt verslag gedaan van de vierde ronde van het panelonderzoek onder beeldend kunstenaars. Net als in de drie voorgaande jaren heeft de SEO, in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een panelonderzoek onder beeldend kunstenaars gehouden.

Het panelonderzoek heeft twee hoofddoelen. Allereerst moet jaarlijks een goed beeld worden gegeven van de omvang en samenstelling van de markt voor beeldende kunst in Nederland. Ten tweede wordt een groep beeldend kunstenaars in de tijd gevolgd, zodat allerlei inkomsten- en kostenontwikkelingen op individueel niveau in kaart kunnen worden gebracht.

In totaal hebben 534 beeldend kunstenaars dit jaar aan het onderzoek deelgenomen. Ieder jaar wordt een aanvullende steekproef getrokken om de uitvallers te vervangen. Dat betekent dat er deelnemers zijn die al voor de vierde keer meedoen maar ook dat een aantal beeldend kunstenaars dit jaar voor het eerst aan het onderzoek heeft deelgenomen. Er is een groep van 222 beeldend kunstenaars die voor het vierde achtereenvolgende jaar meedoen. Zij vormen het deel van het panel waarvan over een periode van vier jaar waardevolle gegevens bekend zijn die inzicht kunnen geven in de (financiële) ontwikkeling in die jaren. Daarnaast is er een groep van 64 kunstenaars die zowel in 1995, 1996 als in 1997 hebben meegedaan. Verder hebben 88 beeldend kunstenaars de afgelopen twee jaar deelgenomen en 160 alleen dit jaar.

De resultaten in dit rapport zijn opgehoogd van steekproef- naar populatieniveau. Er worden in het rapport derhalve uitspraken gedaan die betrekking hebben op zo'n 11.560 beeldend kunstenaars in Nederland. Hierbij dient rekening te worden gehouden met twee ontwikkelingen. Ten eerste is het aantal geregistreerde in Nederland werkzame beeldend kunstenaars ten opzichte van de voorgaande jaren toegenomen. Enerzijds is dit het gevolg van een natuurlijke groei, anderzijds is er een verbetering doorgevoerd in de registratie van beeldend kunstenaars. Ten tweede is er sprake van een zekere selectieve paneluitval. Het is gebleken dat kunstenaars met een bijstandsuitkering relatief vaker uitvallen dan kunstenaars zonder bijstandsuitkering.

De inhoud van dit rapport is verder als volgt:

In Hoofdstuk 3 wordt een overzicht gegeven van de markt voor beeldende kunst in Nederland in 1996. Er wordt onderscheid gemaakt naar omzet uit opdrachten en uit vrije verkoop, omzet ten gevolge van verhuren of uitlenen van kunstobjecten en een categorie overige omzet. Daarnaast komen onder meer inkomsten uit (bijstands)uitkeringen, pensioenen en ander werk aan de orde. Ook worden een aantal uitgavenposten onderscheiden. Tenslotte wordt in dit hoofdstuk een ver-

gelijking gemaakt met de jaren 1993-1995. Voor deze vergelijking wordt gebruik gemaakt van gedefleerde omzet- en inkomensgegevens. In Bijlage 2 staan overzichtstabellen met gedefleerde omzet- en inkomstegegevens over de jaren 1993-1996.

In Hoofdstuk 4 worden de beeldend kunstenaars beschreven in termen van achtergrondkenmerken (onder meer geslacht, leeftijd, leefsituatie, opleiding) en kenmerken die samenhangen met de uitoefening van het beeldend kunstenaarschap. Hieronder worden onder meer de meest beoefende technieken en de tijd die gemiddeld wordt besteed aan het kunstenaarschap verstaan. Tevens wordt het gebruik van subsidies, stipendia en uitkeringen beschreven. Aan het eind van het hoofdstuk wordt gekeken naar activiteiten van beeldend kunstenaars in het buitenland in de afgelopen vijf jaar.

Hoofdstuk 5 geeft een overzicht van de financiële situatie van beeldend kunstenaar in 1996 in Nederland. Er wordt een onderverdeling in klassen gemaakt naar allerlei omzet- en inkomstenbronnen.

In Hoofdstuk 6 staat beschreven hoe de markt voor beeldende kunst kan worden verdeeld in een particuliere- en een overheidsmarkt en in hoeverre kunstenaars erin slagen op beide deelmarkten inkomsten te verwerven.

Tot slot bevat deze rapportage drie bijlagen. In Bijlage 1 wordt de samenstelling van de steekproef beschreven, en de wijze waarop steekproefgegevens zijn opgehoogd naar de populatie. Bijlage 2 bevat een aantal tabellen met gedefleerde cijfers voor de markt voor beeldende kunst en de financiële positie van beeldend kunstenaars in de jaren 1993-1996. In Bijlage 3 staat een uitgebreide versie van Tabel 6.4 over de invloed van persoonskenmerken op inkomsten. In Bijlage 4 tenslotte is de gebruikte vragenlijst te vinden.

2. Conclusies

Ten opzichte van vorige jaren is er in 1996 sprake van een stijging van de omzet uit beeldende kunst. De sterkste stijging ten opzichte van 1995 doet zich voor bij de omzet uit opdrachten: 18 miljoen gulden. Bij de andere omzetbronnen bedraagt de stijging 2 à 3 miljoen gulden. De grootste opdrachtgevers zijn bedrijven en instellingen gevolgd door particulieren. Vrij werk wordt voor het grootste deel verkocht aan particulieren; 61% van de totale verkopen in 1996.

Ook in de categorie 'overige omzet' (subsidies, verkopen in het buitenland, lesgeven en trainingen e.d.) is de omzet in 1996 gestegen. Iets meer dan de helft van de overige omzet (41 miljoen) ontvangen kunstenaars in de vorm van subsidies. De omzet uit subsidies steeg met bijna 7 miljoen gulden ten opzichte van 1995, de verkopen in het buitenland met bijna 1 miljoen gulden. De overige inkomsten zijn met 3 miljoen gulden gestegen van 113 miljoen in 1995 naar 116 miljoen in 1996.

Gemiddeld besteden kunstenaars 36 uur per week aan de uitoefening van hun beroep. Zo'n 38% geeft daarnaast les c.q. trainingen, doet werk voor commissies of geeft advies op het gebied van beeldende kunst. Gemiddeld doet men dit 9 uur per week. Verder heeft 23% van de kunstenaars werk buiten de kunst. Veelal gaat het om een parttime baan van minder dan 20 uur per week.

Uit de enquête bleek dat 34% van de beeldend kunstenaars in 1996 een bijstandsuitkering had. In september van 1997 is dit teruggelopen naar 29%. Waarschijnlijk is dit percentage enigszins vertekend door selectieve panel-uitval. Maar het lijkt erop dat het aandeel kunstenaars met een bijstandsuitkering nog steeds afneemt.

In de afgelopen vijf jaar is 60% van de beeldend kunstenaars in het buitenland geweest in verband met werkzaamheden als beeldend kunstenaar. Hiervan heeft het grootste deel (60%) een expositie gehouden. Voor het overige zijn er tal van activiteiten ondernomen. De meeste kunstenaars zijn op eigen initiatief naar het buitenland gereisd. Er werden contacten gelegd met zowel collega-kunstenaars als galeriehouders en particulieren. Van de beeldend kunstenaars die niet in het buitenland zijn geweest, bleek voor ongeveer één derde van de kunstenaars de financiële mogelijkheid te ontbreken. Eveneens een derde van de kunstenaars vond een bezoek aan het buitenland niet nodig.

De financiële situatie van de individuele beeldend kunstenaar is niet wezenlijk verbeterd in vergelijking met vorige jaren. Zo'n 10% van de beeldend kunstenaars had in 1996 geen omzet uit beeldende kunst (zie Tabel B2/15). In 1995 lag dit percentage op 8% en in 1994 op 12%. Tussen de overige omzetklassen zijn enkele kleine verschuivingen waar te nemen. In 1996 had 44% van de kunstenaars een negatief inkomen uit beeldende kunst. Dat is iets hoger dan in 1995 toen 40% een ne-

gatief inkomen uit beeldende kunst had maar lager dan in 1994 en 1993. De verschillen naar totale inkomsten minus de beroepskosten tussen de vier jaren zijn bijzonder klein.

Tenslotte is gekeken naar het verband tussen inkomsten via de overheid en inkomsten op de particuliere markt. Deze inkomsten vertonen een gering verband: de markten lijken onafhankelijk van elkaar te functioneren. Opvallend is wel dat meer kunstenaars inkomsten hebben op de particuliere markt, maar dat deze inkomsten wel onevenredig gespreid zijn over de kunstenaars. In het overheidssegment zijn de inkomsten evenrediger gespreid maar er is een duidelijk groter percentage kunstenaars dat geen inkomsten heeft. De cijfers geven geen aanleiding te veronderstellen dat de markt voor kunst wordt beheerst door de overheid. Het is evenwel niet uitgesloten dat er kunstenaars zijn die in absolute zin veel geld van de overheid ontvangen, maar dat geldt ook voor de particuliere markt.

Tenslotte is onderzocht welke individuele kenmerken de inkomsten op beide marktsegmenten verklaren. Hierbij valt op dat inkomsten via de overheid met name verklaard worden uit de institutionele geschiedenis van de beeldend kunstenaar. Verdiensten op de particuliere markt worden met name verklaard door ervaring, geslacht en huishoudsamenstelling. Bovendien blijkt uit de analyse dat kunstenaars die ooit een individuele subsidie ontvingen, zowel bij de overheid als op de particuliere markt gemiddeld hogere verdiensten hebben.

3. De markt voor beeldende kunst in 1996

3.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de omvang van de markt voor beeldende kunst beschreven. Dat betekent dat de *totale omzet* die door beeldend kunstenaars is gegenereerd door:

- opdrachten;
- verkopen van vrije werken;
- verhuur, uitleen en publicatierechten;
- subsidies;
- omzet in het buitenland;
- inkomsten uit lesgeven en het geven van trainingen
- werk voor commissies en advisering;

in 1996 in kaart wordt gebracht. Vervolgens worden daarop de *beroepsuitgaven* in mindering gebracht. De *overige inkomsten* ((bijstands)-uitkeringen, pensioenen en inkomsten uit ander werk) die niet direct met het beeldend kunstenaarschap te maken hebben, worden opgeteld. Zo ontstaat een overzicht van de totale inkomsten minus de beroepsuitgaven. Dit totaaloverzicht wordt in Paragraaf 3.2 gegeven. In Paragraaf 3.3 worden de verschillende omzetbronnen de overige inkomsten en de beroepsuitgaven nader toegelicht. In Paragraaf 3.4 tenslotte volgt een vergelijking met de uitkomsten van de enquête zoals gehouden in de jaren 1993-1995.

3.2. Omzet uit beeldende kunst in 1996

In Tabel 3/1 wordt een totaaloverzicht gegeven van de inkomsten minus de beroepsuitgaven van beeldend kunstenaars in Nederland in 1996. De totale omzet uit beeldende kunst bedraagt 265 miljoen gulden. De grootste deelpost is de 'overige omzet' met 86 miljoen gulden gevolgd door de 'verkoop van vrij werk' met 85 miljoen gulden. De beroepsuitgaven in 1996 bedragen 168 miljoen gulden waardoor de omzet minus de uitgaven uitkomt op 97 miljoen gulden. Vervolgens worden de overige inkomsten (uitkeringen, ander werk e.d.) erbij opgeteld waardoor de totale inkomsten minus de beroepsuitgaven in 1996 zo'n 221 miljoen gulden bedragen.

Tabel 3/1 Totaaloverzicht inkomsten minus de beroepsuitgaven van beeldend kunstenaars in Nederland in 1996

	bedrag in f miljoen
	1996
opdrachten	78
verkoop van vrij werk	85
verhuur, uitlenen of gebruiksrecht	16
overige omzet	86

totale omzet uit beeldende kunst	265
- beroepsuitgaven	-168

omzet minus uitgaven	97
+ overige inkomsten	+124

totale inkomsten minus beroepsuitgaven	221

3.3. Omzetbronnen

Er worden drie bronnen van omzet uit beeldende kunst onderscheiden: omzet uit opdrachten, omzet uit verkoop van vrij werk en omzet uit vergoedingen voor verhuur, uitleen of gebruiksrecht. Uit Tabel 3/2 blijkt dat 69% van de beeldend kunstenaars omzet heeft behaald uit de verkoop van vrij werk, 46% uit opdrachten en 40% uit vergoedingen voor verhuur, uitleen of gebruiksrecht. Van de beeldend kunstenaars heeft 16% uit geen van de onderscheiden bronnen omzet behaald.

Wanneer we vervolgens kijken naar combinaties van omzetbronnen (Tabel 3/2) blijkt dat 18% van de beeldend kunstenaars zowel omzet had uit opdrachten als uit de verkoop van vrij werk. Zo'n 16% heeft uit drie bronnen omzet behaald.

Omzet uit opdrachten

In totaal bedroeg de omzet uit opdrachten in 1996 ruim 78 miljoen gulden. Belangrijkste opdrachtgevers (gemeten naar hun aandeel in de omzet) zijn bedrijven en instellingen met een totaalbedrag van bijna 30 miljoen gulden en een aandeel van 38%. Particulieren en gemeenten hebben ieder een aandeel van 22% en een totaalbedrag aan opdrachten van rond de 17 miljoen gulden in 1996 (zie Tabel 3/3).

Tabel 3/2 Bronnen van omzet in Nederland in 1996

bron van omzet	percentage beeldend kunstenaars
	1996
werk in opdracht	46
verkoop vrij werk	69
vergoedingen voor uitlenen of gebruiksrecht	40
geen van allen	16
combinaties van omzetbronnen	percentage beeldend kunstenaars
	1996
opdrachten, verkoop vrij werk en verg. uitleen of gebruiksrecht	16
opdrachten en verkoop vrij werk	18
opdrachten en vergoedingen voor uitlenen of gebruiksrecht	3
verkoop vrij werk en vergoeding voor uitleen of gebruiksrecht	17
alleen opdrachten	8
alleen verkoop vrij werk	17
alleen vergoedingen voor uitlenen of gebruiksrecht	4
geen van allen	16
totaal	100

Tabel 3/3 Omzet verdeeld naar opdrachtgevers en het gemiddeld bedrag per beeldend kunstenaar in 1996

opdrachtgever	totaalbedrag in f1.000	percentage van het totaal	gemiddeld bedrag per kunstenaar in gulden
bedrijven/instellingen	29.589	38	15.500
particulieren	17.153	22	6.000
gemeenten	16.899	22	17.500
ministeries	6.016	8	22.500
stichtingen	5.843	7	5.500
provincies	1.641	2	7.500
musea	1.226	1	5.000
totaal	78.367	100	

Omzet uit verkoop van vrij werk

In Tabel 3/4 wordt een overzicht gegeven van het totaalbedrag aan verkopen voor elk van de onderscheiden groepen kopers, hun aandeel in het totaalbedrag aan verkopen en het gemiddeld bedrag per kunstenaar. De verkoop van vrije werken bedroeg in 1996 in totaal 85 miljoen gulden. Met een aandeel van 61% en een totaalbedrag van ruim 52 miljoen gulden zijn particulieren de belangrijkste groep kopers van vrije werken. Bedrijven en instellingen en de overheid nemen respectievelijk 15% en 12% voor hun rekening. Het hoogste gemiddelde bedrag per kunstenaar wordt verkregen door verkoop aan musea.

Tabel 3/4 Omzet verdeeld naar kopers van vrije werken en het gemiddeld bedrag per beeldend kunstenaar in 1996

koper	totaalbedrag in f1.000	percentage van het totaal	gemiddeld bedrag per kunstenaar in gulden
particulieren	52.296	61	8.000
bedrijven/instellingen	12.458	15	6.000
overheid	10.157	12	5.000
musea	3.520	4	9.000
stichtingen	533	1	2.000
overige verkopen*	6.117	7	7.000
totaal	85.081	100	

* De 'overige verkopen' betreffen voornamelijk rechtstreekse verkopen aan (niet)commerciële uitleeninstellingen en galeries of kunsthandel.

Tabel 3/5 Omzet in gulden uit verkopen in 1996 aan verschillende categorieën van kopers per verkoopkanaal

kanaal	kopers						totaal	%
	overheid	bedrijven	particulier	stichting	musea	overig		
	in f1.000							
galerie/ kunsthandel	3.307	3.816	26.500	37	1.637	2.857	38.154	45
vanaf atelier	3.222	6.624	19.339	199	1.797	-	31.181	36
kunstuitleen	2.056	788	5.491	96	-	3.260	11.691	14
art-consultancy/ bemiddelaars	1.572	1.230	966	201	86	-	4.055	5
totaal	10.157	12.458	52.296	533	3.520	6.117	85.081	100

Aan de kunstenaars is gevraagd via welke kanalen zij hun werk hebben verkocht. Uit Tabel 3/5 blijkt dat van de totale omzet uit verkopen van vrij werk, 45% is gerealiseerd via een galerie of

kunsthandel en 36% vanaf atelier (dat wil zeggen zonder tussenkomst van derden). Ruim de helft van de verkoop aan bedrijven gaat via de kunstenaar zelf, vanuit zijn atelier. Ook particulieren kopen voor een groot deel bij de kunstenaar zelf, maar bijna de helft van de particuliere aankopen gaat via galleries of kunsthandel.

Omzet uit verhuur, uitlenen en gebruiksrecht

Tabel 3/6 geeft een overzicht van de omzet uit verhuur, uitlenen en gebruiksrecht. Verreweg het grootste deel van deze omzet wordt gegenereerd via uitleeninstellingen, zowel commercieel als niet-commercieel. De opbrengsten uit gebruiksrecht (bijvoorbeeld publicatievergoedingen) zijn naar verhouding vrij gering: 6% van de totale omzet uit verhuur, uitlenen en gebruiksrecht. Ook is het gemiddeld bedrag per kunstenaar uit gebruiksrecht het laagst, terwijl uitleen via commerciële uitleeninstellingen gemiddeld het meest opbrengt. De relatief lage vergoedingen uit gebruiksrecht in vergelijking met vergoedingen voor uitlenen zijn hieraan mede debet.

Tabel 3/6 Omzet in gulden uit verhuur, uitlenen en gebruiksrecht in 1996

omzetbronnen	totaalbedrag in f1.000	percentage van het totaal	gemiddeld bedrag per beeldend kunstenaar in f
omzet uit uitlenen via niet-commerciële uitleeninstellingen	8.518	55	2.500
omzet uit uitlenen via commerciële uitleeninstellingen	4.066	26	3.500
omzet uit zelf georganiseerde uitlenen/leasing	1.951	13	2.000
opbrengsten uit gebruiksrecht (bijv. publicatievergoeding)	932	6	1.000
totaal	15.467	100	

Overige omzet

De overige omzet van beeldend kunstenaars die verband houdt met het beeldend kunstenaarschap kan bestaan uit:

- subsidies (o.a. basisstipendium) voor beeldend kunstenaars;
- opdrachten, verkoop, publicatierechten en verhuur *in het buitenland*;
- lesgeven en trainingen;
- werk voor commissies, advisering.

Een overzicht van de overige omzet staat in Tabel 3/7. De overige omzet bedroeg in 1996 86 miljoen gulden. Ruim de helft daarvan, 44 miljoen gulden, bestond uit subsidies. Te denken valt aan basis-

stipendia, individuele subsidies, provinciale en gemeentelijke subsidies, prijzen. Een ander belangrijk onderdeel vormen inkomsten uit lesgeven en het geven van trainingen: bijna 31 miljoen gulden.

Tabel 3/7 Overige omzet in gulden verdeeld naar omzetbron in 1996

omzetbronnen	totaalbedrag in f1.000	percentage van het totaal	gem. bedrag per beeldend kunstenaar in f
subsidies voor beeldend kunstenaars	44.049	51	12.000
lesgeven en trainingen	30.814	36	9.500
werk voor commissies en advisering	7.409	8	5.500
opdrachten, verkoop en verhuur buitenland	4.111	5	4.000
totaal	86.383	100	

De totale omzet uit beeldende kunst

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de totale omzet uit beeldende kunst. Hieronder worden zowel omzet uit opdrachten, verkopen en verhuur en gebruiksrecht verstaan, als ook omzet uit overige aan het beeldend kunstenaarschap gerelateerde activiteiten zoals beschreven in Paragraaf 3.3.4.

Verkoop van vrij werk en de overige omzet (subsidies, buitenland e.d.) zijn de grootste omzetbronnen voor beeldend kunstenaars in 1996, gevolgd door opdrachten. Wel wordt bij opdrachten het hoogste gemiddelde bedrag per kunstenaar verdiend (zie Tabel 3/8).

Tabel 3/8 Totale omzet uit beeldende kunst in Nederland in 1996

omzetbron	totaalbedrag in f miljoen	gemiddeld bedrag per beel- dend kunstenaar in f
opdrachten	78	15.000
verkoop van vrij werk	85	11.000
verhuur, uitlenen of gebruiksrecht	16	3.500
overige omzet	86	13.000
totaal	265	

Overige inkomsten

Naast omzet uit beeldende kunst kunnen beeldend kunstenaars nog andere inkomsten hebben gehad. Dit zijn bijvoorbeeld inkomsten uit ander werk (dat niet met het beeldend kunstenaarschap te maken heeft), (bijstands)uitkeringen en terugontvangen BTW.

Tabel 3/9 geeft een overzicht van de overige inkomsten van beeldend kunstenaars in 1996. Het hoogste bedrag aan overige inkomsten is ruim 52 miljoen gulden aan (netto) bijstandsuitkeringen. In totaal bedroegen de overige inkomsten in 1996 ruim 124 miljoen gulden.

Tabel 3/9 Overige inkomsten van beeldend kunstenaars in 1996

overige inkomsten	totaalbedrag in f1.000	percentage van het totaal	gem. bedrag per beeldend kunstenaar in guldens
bijstandsuitkering (netto)	52.673	42	14.000 *
overige uitkeringen, pensioen	29.137	24	19.500
ander werk	33.385	27	12.500
terugontvangen BTW	8.945	7	2.000
totaal	124.140	100	

* Gemiddeld bruto is dat ongeveer f19.000

Beroepsuitgaven

De totale beroepsuitgaven in 1996 bedroegen ruim 168 miljoen gulden. De grootste kostenpost zijn de materiaalkosten met 53 miljoen gulden gevolgd door overige beroepskosten, waaronder ook 'werk door derden', met 40 miljoen gulden.

Tabel 3/10 Totale beroepsuitgaven in 1996 in guldens en percentages

kostenpost	bedrag in f1.000	percentage van het totaal	gem. bedrag per beeldend kunstenaar in guldens
materiaalkosten	53.450	32	5.000
huisvestingskosten	39.694	24	4.000
kosten van exposities, verkoop-, reis- en verblijfkosten	29.034	17	3.500
afschrijvingen*	5.940	3	1.000
overige beroepskosten	40.114	24	4.000
totaal	168.232	100	

* De post 'afschrijvingen' heeft betrekking op de aanschaf van diverse apparatuur voor de directe uitoefening van het werk als beeldend kunstenaar over de afgelopen 5 jaar. Het betreft alleen apparatuur die momenteel nog wordt gebruikt. De levensduur is voor alle apparatuur op vijf jaar geschat.

3.4. Vergelijking tussen de jaren 1993-1996¹

Zoals eerder vermeld, wordt voor het vierde achtereenvolgende jaar onderzoek gedaan naar de markt voor beeldende kunst in Nederland. In deze paragraaf wordt een vergelijking gemaakt tussen de uitkomsten van 1996 en de uitkomsten van de drie voorgaande jaren. Hierbij dienen twee kanttekeningen te worden gemaakt. Ten eerste zijn, om een zuivere vergelijking te kunnen maken, alle omzet- en inkomstengegevens voor inflatie gecorrigeerd. In Bijlage 2 staan overzichtstabellen met gedefleerde omzet- en inkomstengegevens voor de jaren 1993-1996. Ten tweede is het zo dat het aantal geregistreerde in Nederland werkzame beeldend kunstenaars is toegenomen. Enerzijds is dit het gevolg van een natuurlijke groei, anderzijds is er een verbetering doorgevoerd in de registratie van beeldend kunstenaars (zie ook Bijlage 1).

Op alle vergelijkbare onderdelen is er sprake van een stijging van de omzet. De omzet uit opdrachten is ten opzichte van 1995 met 22 miljoen gulden gestegen. De grootste stijging in gulden komt op naam van bedrijven en instellingen: 28 miljoen in 1996 tegenover 18 miljoen in 1995. Maar ook particulieren hebben naar verhouding bijna twee keer zoveel besteed aan opdrachten. Ministeries en provincies besteedden in 1996 minder aan opdrachten.

De omzet uit verkoop van vrij werk is ten opzichte van 1995 met ongeveer 3 miljoen gulden gestegen. Particulieren, musea en stichtingen hebben in 1996 iets minder aangekocht dan in 1995, terwijl de aankopen door bedrijven, instellingen en de overheid iets zijn gestegen.

De omzet uit verhuur, uitlenen en gebruiksrecht is ten opzichte van 1995 met bijna 3 miljoen gulden gestegen. Naar verhouding is de omzet via commerciële uitleeninstellingen en de omzet uit zelf georganiseerde uitleen (leasing) het sterkst gestegen ten opzichte van de vorige jaren.

De overige omzet is met ruim 3 miljoen gulden gestegen ten opzichte van 1995. De omzet uit subsidies steeg met bijna 8 miljoen gulden, de omzet in het buitenland met ruim 1 miljoen gulden. De omzet uit lesgeven en trainingen is in 1996 in vergelijking met 1995 gedaald. De overige inkomsten zijn met 3 miljoen gulden gestegen.

¹ Zie ook tabellen in Bijlage 2

4. Beschrijving van de beeldend kunstenaars

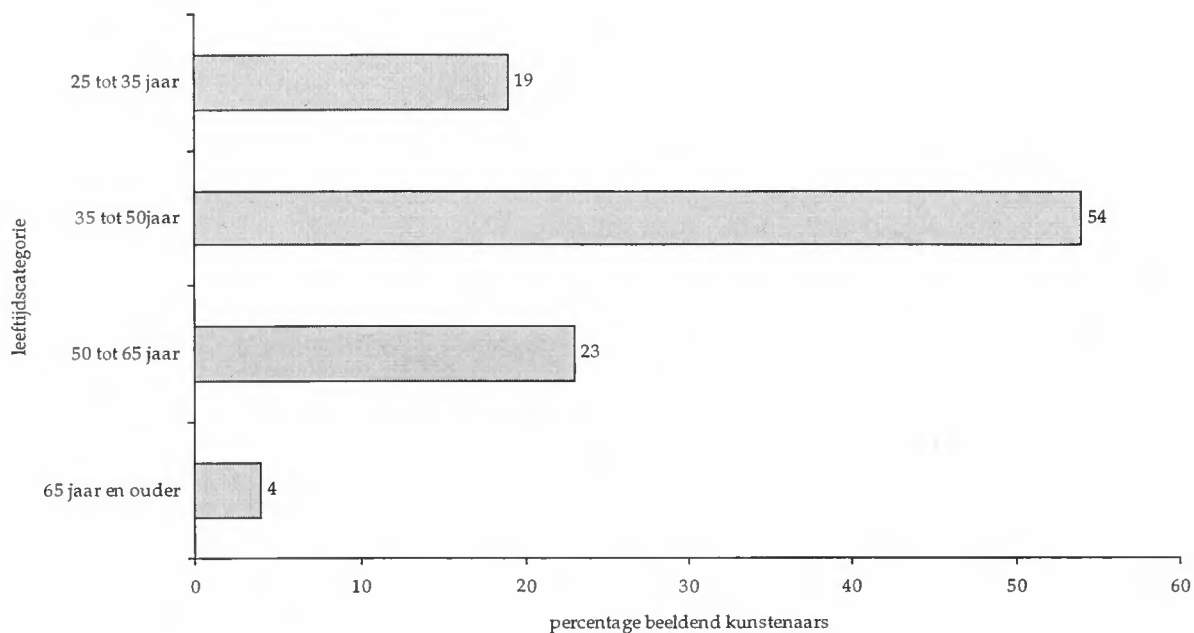
4.1. Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van een aantal persoonlijke kenmerken van de aan het onderzoek deelnemende beeldend kunstenaars. Zo is informatie verzameld over geslacht, leeftijd, opleiding, leefsituatie en aantal jaren werkervaring. In Paragraaf 4.2 wordt hiervan verslag gedaan. Paragraaf 4.3. geeft een overzicht van factoren die te maken hebben met de uitoefening van het beeldend kunstenaarschap in de praktijk. Gevraagd is naar de tijdsbesteding per week, de meest beoefende techniek(en) en andere activiteiten die met het beeldend kunstenaarschap te maken hebben zoals lesgeven en het verrichtten van commissie- en advieswerk. In Paragraaf 4.4 volgt een beschrijving van het gebruik van subsidies, stipendia en uitkeringen. Dit jaar zijn in de vragenlijst een aantal vragen opgenomen over bezoeken aan en activiteiten in het buitenland die verband houden met de werkzaamheden als beeldend kunstenaar. De uitkomsten hiervan worden in Paragraaf 4.5 beschreven. In Paragraaf 4.6 wordt een vergelijking gemaakt met de jaren 1993-1995.

4.2. Persoonlijke kenmerken

Uit Figuur 4/1 blijkt dat de grootste groep kunstenaars (54%) valt in de leeftijdscategorie vijfendertig tot vijftig jaar. Zo'n 4% is ouder dan vijfenzestig jaar. De gemiddelde leeftijd is 44 jaar. Iets meer dan de helft van de kunstenaars is man, namelijk 54%. Zo'n 44% van de beeldend kunstenaars woont alleen, 8% heeft daarnaast nog zorg voor kinderen (zie Tabel 4/1).

Figuur 4/1 Percentage beeldend kunstenaars naar leeftijdscategorie

Tabel 4/1 Percentage beeldend kunstenaars naar leefsituatie

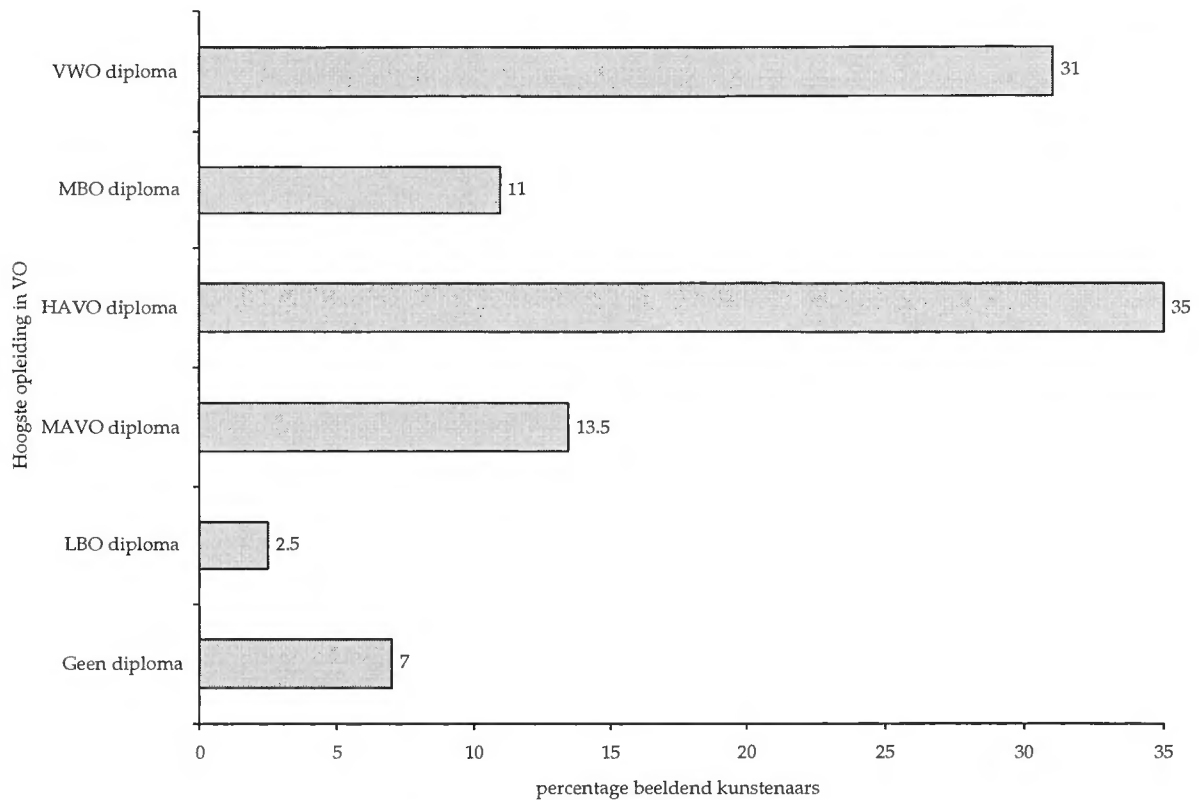
leefsituatie	percentage beeldend kunstenaars
alleenwonend met zorg voor kinderen	8
alleenwonend zonder zorg voor kinderen	44
samenwonend of gehuwd met zorg voor kinderen	27
samenwonend of gehuwd zonder zorg voor kinderen	22
samenwonend/gehuwd	49
kinderen	34

Gevraagd is naar de hoogste opleiding in het voortgezet onderwijs². Van de beeldend kunstenaars heeft 35% een Havo-diploma en 31% een Vwo-diploma (zie Figuur 4/2). Zeven procent heeft geen diploma in het voorgezet onderwijs behaald. Landelijk ligt dit percentage op 14%³.

² Dus niet HBO en WO.

³ CBS-Statistisch jaarboek 1998.

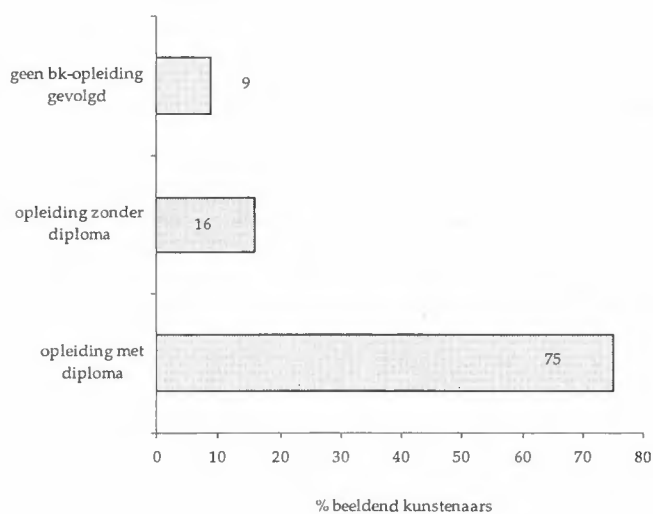
Figuur 4/2 Percentage beeldend kunstenaars naar hoogste opleiding in het voortgezet onderwijs

Aan de kunstenaars is verder gevraagd of ze een opleiding hebben gevolgd aan een academie voor beeldende kunst. Er waren drie antwoordmogelijkheden: 'ja met diploma', 'ja, zonder diploma' en 'nee'. In Figuur 4/3 is te zien dat 9 procent van de beeldend kunstenaars geen opleiding aan een academie voor beeldende kunst heeft gevolgd. Van de kunstenaars die wel een opleiding aan een academie voor beeldende kunst heeft gevolgd heeft 83% een diploma behaald. Dat is 76% van de totale populatie beeldend kunstenaars. Gemiddeld heeft men 5 jaar over de opleiding gedaan.

Uit Tabel 4/2 blijkt dat de grootste groep (13%) beeldend kunstenaars een opleiding heeft gevolgd aan de Rietveld Academie in Amsterdam, gevolgd door de academie van beeldende kunsten in Den Haag en Rotterdam. Onder het kopje 'overige opleidingen' vallen onder anderen de academies die nu niet meer bestaan zoals de vroegere Rijksacademie in Amsterdam, particuliere opleidingen en zogenaamde vrije academies.

Figuur 4/3 Percentage beeldend kunstenaars naar wel of niet een beeldend kunstenaarsopleiding gevolgd

Tabel 4/2 Percentage kunstenaars naar kunstacademie waar opleiding is gevolgd, met en zonder diploma

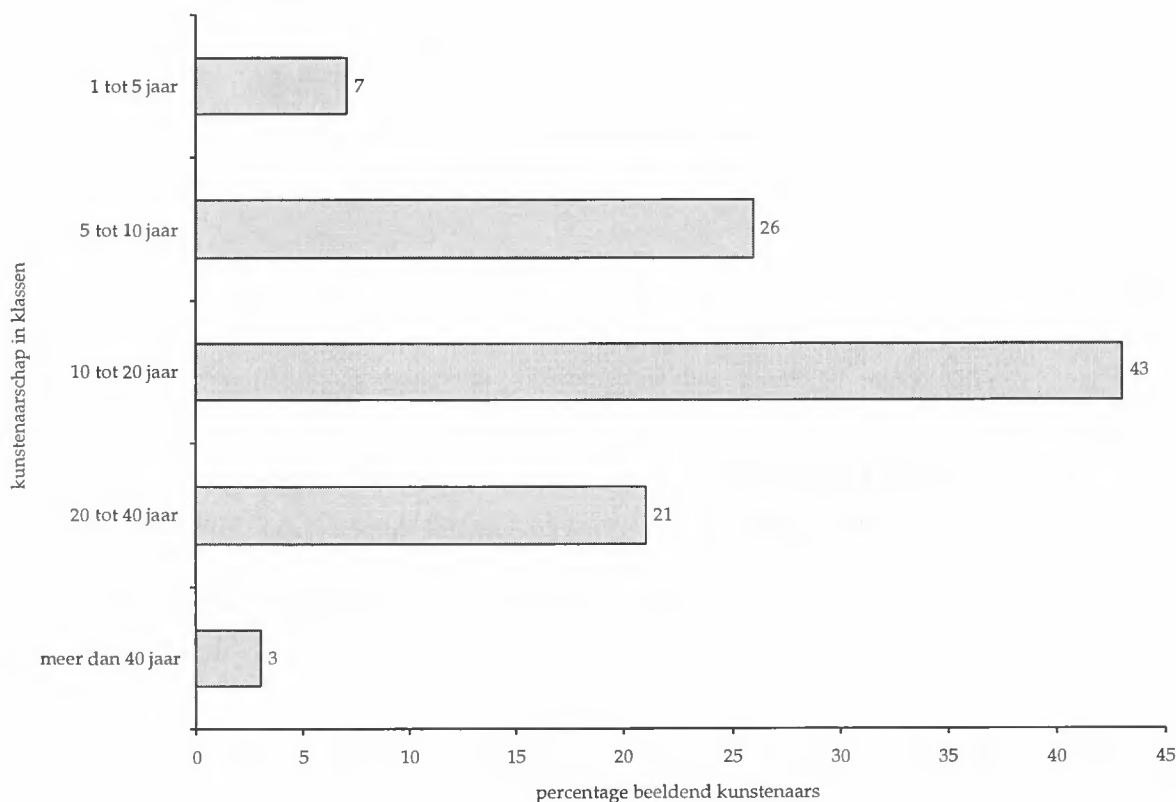
Academie	totaal	met diploma	zonder diploma
Gerrit Rietveld Academie, Amsterdam	13	80	20
Kon. Academie van Beeldende Kunsten, Den Haag	10	81	19
Academie Beeldende Kunsten, Rotterdam	10	81	19
AKI, Enschede	9	95	5
Hogeschool voor de Kunsten, Arnhem	8	85	15
Academie voor Kunst en Vormgeving, Den Bosch	8	80	20
Academie Minerva, Groningen	7	95	5
Academie voor Beeldende Kunsten St. Joost, Breda	5	86	14
Academie voor Beeldende Vorming, Tilburg	4	81	19
Hogeschool voor de Kunsten, Utrecht	4	82	18
Academie Beeldende Kunsten, Maastricht	4	93	7
Buitenland	4	84	16
Academie voor Beeldende Vorming, Amsterdam	2	100	0
Academie Industriële Vormgeving, Eindhoven	1.5	93	7
Christelijke Hogeschool voor de Kunsten, Kampen	0.5	100	0
Overige opleidingen	10	58	42
totaal	100		

Naast de academies voor beeldende kunst bestaan er ook nog een aantal zogenaamde werkplaatsachtige instellingen waar een beperkt aantal kunstenaars de mogelijkheid heeft zich verder in het kunstenaarschap te bekwamen. Zo'n 12% van de beeldend kunstenaars is na afloop van de kunstopleiding doorgestroomd naar een van deze werkplaatsachtige instellingen. Daarvan ging 5% naar de Rijksacademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam, 4% naar de Jan van Eyck Academie en 3% naar De Ateliers.

4.3. Het beeldend kunstenaarschap in de praktijk

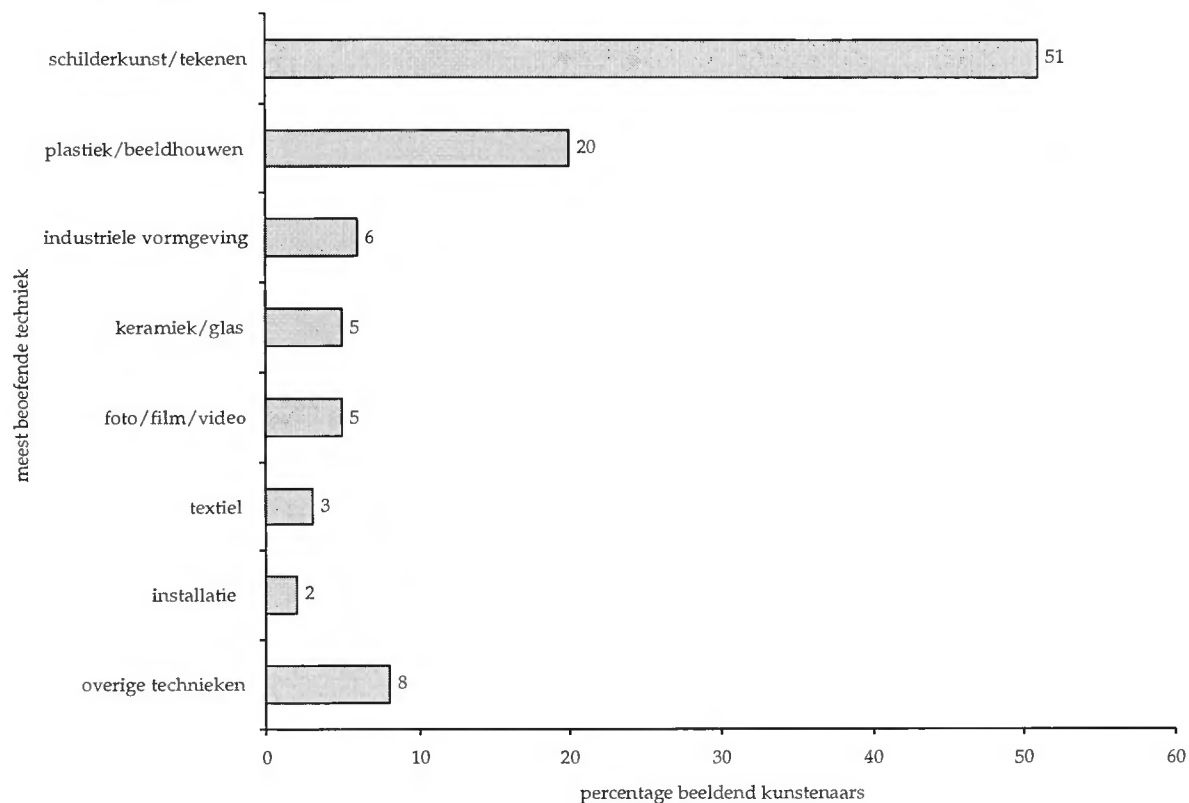
In deze Paragraaf wordt een beeld geschetst van de beroepspraktijk van beeldend kunstenaars. De duur van het beeldend kunstenaarschap loopt uiteen van 1 tot 46 jaar. Gemiddeld is men vijftien jaar werkzaam als beeldend kunstenaar. Uit Figuur 4/4 blijkt dat de grootste groep (44%) tussen de elf en twintig jaar als zelfstandig beeldend kunstenaar werkzaam is. Zo'n 7% is tot vijf jaar werkzaam als beeldend kunstenaar en 3% is al meer dan veertig jaar beeldend kunstenaar.

Figuur 4/4 Percentage beeldend kunstenaars naar het aantal jaren dat men werkzaam is als beeldend kunstenaar in klassen

Gemiddeld besteden kunstenaars 36 uur per week aan de uitoefening van hun beroep. Uit Figuur 4/5 blijkt dat voor 51% van de beeldend kunstenaars schilderen/tekenen de meest beoefende techniek is, gevolgd door plastic/ beeldhouwen (20%).

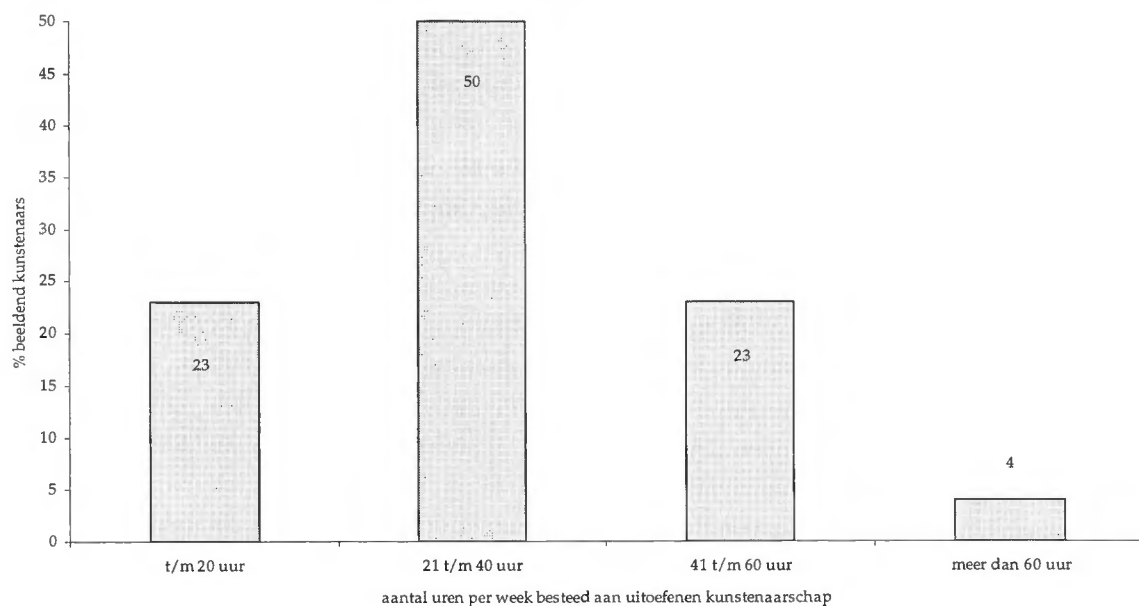
Figuur 4/5 Percentage beeldend kunstenaars naar meest beoefende techniek

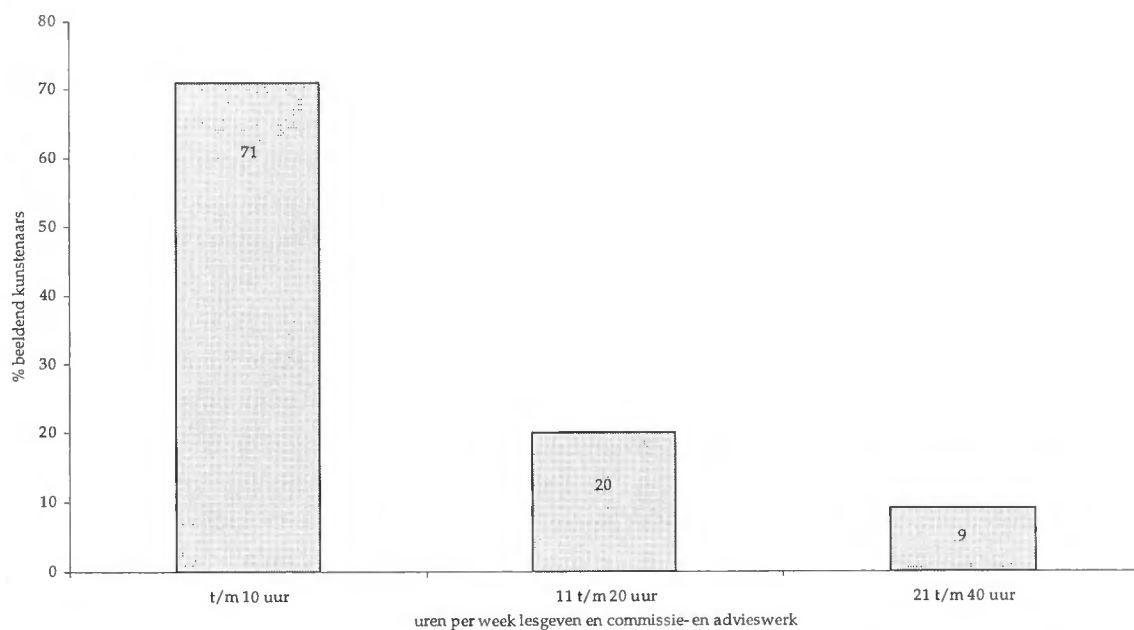
Aan de kunstenaars is gevraagd aan te geven hoeveel uur per week zij gemiddeld besteden aan het uitoefenen van het kunstenaarschap, aan lesgeven en commissie- en advieswerk en aan ander werk buiten de kunst. Figuur 4/6 geeft het gemiddeld aantal uren per week dat aan het kunstenaarschap wordt besteed weer. De helft van de kunstenaars werkt tussen de twintig en veertig uur per week. Zo'n 23% werkt minder dan twintig uur per week en 27% werkt meer dan veertig uur per week.

Naast de directe uitoefening van het beroep geeft een deel van de kunstenaars les c.q. trainingen, doet werk voor commissies of geeft advies op het gebied van (beeldende) kunst. In 1996 was dat 38% van de beeldend kunstenaars. Gemiddeld doet men dit 9 uur per week. Van de betreffende kunstenaars besteedt bijna 9% meer dan 20 uur per week aan lesgeven en/of commissie- en advieswerk (zie Figuur 4/7). In veel gevallen zijn zij docent aan een middelbare school.

Figuur 4/6 Percentage beeldend kunstenaars (= 38% van het totaal aantal beeldend kunstenaars) naar gemiddeld aantal uren per week besteed aan de uitoefening van het beroep

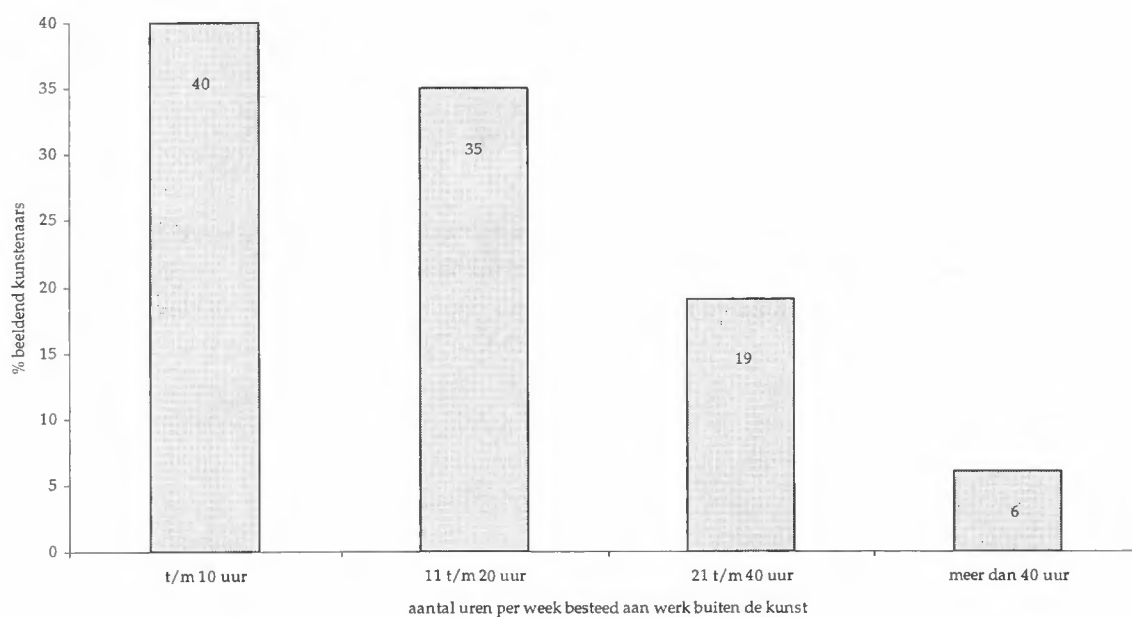
Figuur 4/7 Percentage beeldend kunstenaars naar het gemiddeld aantal uren per week dat wordt besteed aan lesgeven en commissie- en advieswerk

Van de beeldend kunstenaars die lesgeven of trainingen verzorgen, heeft 35% privé-leerlingen. Zo'n 21% geeft les aan een HBO/Kunstacademie en eveneens 21% werkt bij een centrum voor kunstzinnige vorming.

Omdat het voor veel kunstenaars onmogelijk is om alleen van de verkoop van hun kunstwerken te leven, is het niet ongebruikelijk om naast het kunstenaarschap ander werk buiten de kunst te verrichten. Zo'n 23% van de kunstenaars hebben werk buiten de kunst. Uit Figuur 4/8 wordt duidelijk dat het hier in veel gevallen om een parttime baan gaat van minder dan 20 uur (70% van de beeldend kunstenaars). Slechts 6% werkt meer dan 40 uur per week buiten de kunst.

Figuur 4/8 Percentage beeldend kunstenaars (= 23% van het totaal aantal kunstenaars) naar het gemiddeld aantal uren per week dat wordt besteed aan werk buiten de kunst

De netto inkomsten uit ander werk bedragen in totaal ruim 33 miljoen gulden. Het gemiddeld bedrag per betreffende kunstenaar is f12.400,-. Uit Tabel 4/3 blijkt dat 60% van deze beeldend kunstenaars niet meer dan f10.000 netto verdiend met werk buiten de kunst. Verder verdiend 13% meer dan f25.000,- met werk buiten de kunst.

Tabel 4/3 Percentage beeldend kunstenaars naar netto inkomsten uit werk buiten de kunst verdeeld in klassen.

inkomstenklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars
f1 tot f1.000	19
f1.000 tot f5.000	18
f5.000 tot f10.000	23
f10.000 tot f25.000	27
f25.000 tot f50.000	11
meer dan f50.000	2
totaal	100

4.4. Gebruik van subsidies, stipendia en uitkeringen

Individuele Subsidies en beroepskostenvergoedingen

Bijna 30% van de kunstenaars heeft destijds gebruik gemaakt van de BKR. Nadat in 1987 de BKR werd afgeschaft, zijn er andere regelingen voor in de plaats gekomen zoals onder anderen de beroepskostenvergoeding (tot 1 oktober 1994), individuele subsidies en (sinds 1994) het basisstipendium.

Uit Tabel 4/4 blijkt dat 46% van de beeldend kunstenaars nooit een aanvraag heeft ingediend voor een beroepskostenvergoeding. Van de overige (54%) aanvragers is van 34% een aanvraag voor een beroepskostenvergoeding nooit gehonoreerd.

Tabel 4/4 Aanvragen en honoreringen van beroepskostenvergoedingen (percentage beeldend kunstenaars)

beroepskostenvergoeding aantal malen aanvraag ingediend/gehonoreerd	percentage beeldend kunstenaars	
	aangevraagd vóór 1996	gehonoreerd vóór 1996
nooit een aanvraag ingediend	46	
nooit een aanvraag gehonoreerd		34
1 maal ingediend/gehonoreerd	14	23
2 maal ingediend/gehonoreerd	13	17
3 maal ingediend/gehonoreerd	9	6
4 maal ingediend/gehonoreerd	7	8
5 maal ingediend/gehonoreerd	6	8
meer dan 6 maal ingediend/gehonoreerd	5	4
totaal	100	100

Aanvragen voor een individuele subsidie zoals bijvoorbeeld een startstipendium of een werkbeurs kunnen nog steeds worden gedaan. Vandaar dat in Tabel 4/5 een onderscheid is gemaakt naar het aantal malen dat men vóór 1996 en in 1996 een aanvraag voor een individuele subsidie heeft ingediend. Vóór 1996 heeft 55% van de beeldend kunstenaars ooit een aanvraag voor een individuele subsidie ingediend. In 1996 zelf is dat 8%.

Tabel 4/5 Percentage beeldend kunstenaars dat ooit een aanvraag heeft ingediend voor een individuele subsidie vóór 1996 en in 1996

aantal malen aanvraag ingediend	percentage beeldend kunstenaars	
	vóór 1996	in 1996
nooit een aanvraag ingediend	45	92
1 maal	18	7
2 maal	20	-
3 maal	8	1
4 maal	4	-
5 maal	2	-
meer dan 6 maal	3	-
totaal	100	100

Uit Tabel 4/6 blijkt dat van de kunstenaars die vóór 1996 ooit een aanvraag hebben ingediend (55%), van 54% nooit een aanvraag is gehonoreerd. Van de kunstenaars die in 1996 tenminste één aanvraag hebben ingediend (8%), is van 53% een aanvraag toegekend.

Tabel 4/6 Percentage beeldend kunstenaars waarvan een aanvraag voor een individuele subsidie is gehonoreerd, gegeven dat men een aanvraag heeft ingediend

aantal malen aanvraag gehonoreerd	percentage beeldend kunstenaars	
	voor 1996	in 1996
nooit een aanvraag gehonoreerd	54	47
1 maal	21	47
2 maal	17	6
3 maal	5	-
4 maal	2	-
5 maal	-	-
meer dan 6 maal	1	-
totaal	100	100

Basisstipendium

De Regeling basisstipendia bestaat sinds januari 1994 en is bedoeld om beeldend kunstenaars in staat te stellen hun beroepspraktijk te continueren door in een aanvulling op het inkomen te voor-

zien. De regeling is in plaats gekomen van de beroepskostenvergoeding en bestaat naast de individuele subsidies.

Vóór 1996 heeft 43% en in 1996 heeft 15% van de beeldend kunstenaars een aanvraag ingediend voor een basisstipendium. Aan respectievelijk 41% en 39% van deze kunstenaars is een basisstipendium toegekend. Dat zou betekenen dat in totaal ongeveer 1700 kunstenaars ooit een basisstipendium kreeg toegewezen⁴.

Tabel 4/7 Percentage beeldend kunstenaars dat vóór 1996 of in 1996 een aanvraag voor een basisstipendium heeft ingediend en het percentage beeldend kunstenaars waarvan een aanvraag is gehonoreerd gegeven dat men een aanvraag heeft ingediend.

aanvraag ingediend/gehonoreerd	percentage beeldend kunstenaars			
	ingediend vóór 1996	gehonoreerd vóór 1996	ingediend in 1996	gehonoreerd in 1996
ja	43	41	15	39
nee	57	59	85	61
totaal	100	100	100	100

Gebruik bijstandsuitkering

Uit de eerdere enquêtes bleek dat in 1993 zo'n 50% van alle beeldend kunstenaars, in 1994 48% en in 1995 bijna 37% een (gedeeltelijke) bijstandsuitkering had. De enquête van dit jaar wijst uit dat in 1996 34% van de beeldend kunstenaars een bijstandsuitkering heeft gehad en dat dit in september 1997 is teruggelopen naar 29% (zie Tabel 4/8).

Tabel 4/8 Percentage beeldend kunstenaars met een bijstandsuitkering in de jaren 1993-1997

jaar	percentage beeldend kunstenaars
1993	50
1994	48
1995	37
1996	34
1997	29

Deze cijfers wijzen wederom op een belangrijke afname van het percentage kunstenaars in de bijstand. Uit eerdere analyses⁵ is echter ook gebleken dat de daling enigszins wordt vertekend door

⁴ Op grond van gegevens van het Fonds BKVB lijken aan het onderzoek deelnemende kunstenaars met een basisstipendium enigszins oververtegenwoordigd. Vanaf 1994 zijn er 1590 positieve adviezen uitgegaan. Eind 1996 maakten 1293 kunstenaars gebruik van een basisstipendium waarvan 159 kunstenaars voor de tweede keer. Dat betekent dat 1431 kunstenaars ooit een basisstipendium hebben toegewezen gekregen. Bron: BK-informatie 1997-5.

⁵ Meulenbeek H., J.P. Hop en D. Webbink - De financiële positie van beeldend kunstenaars 1993-1995.

selectieve panel-uitval. Beeldend kunstenaars met een bijstandsuitkering vallen namelijk vaker uit. Daarbij dient te worden opgemerkt dat het percentage beeldend kunstenaars met een bijstandsuitkering in 1997 wellicht nog iets hoger is omdat het hier een momentopname betreft. Toch lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat het aandeel kunstenaars in de bijstand gestaag afneemt maar dat de cijfers in Tabel 4/8 waarschijnlijk een iets te grote afname laten zien.

Aan de kunstenaars is gevraagd hoeveel jaar van hun actieve beroeps carrière zij een bijstandsuitkering hebben gehad. Uit Tabel 4/9 wordt duidelijk dat 35% van de beeldend kunstenaars nooit een bijstandsuitkering heeft ontvangen. De grootste groep (25%) heeft vijf tot tien jaar lang een bijstandsuitkering gehad.

Tabel 4/9 Percentage beeldend kunstenaars naar aantal jaren van de actieve beroeps carrière dat men een bijstandsuitkering heeft ontvangen.

aantal jaren bijstandsuitkering ontvangen	percentage beeldend kunstenaars
niet van toepassing	35
1 jaar	6
2 tot en met 4 jaar	15
5 tot en met 9 jaar	25
10 tot en met 19 jaar	19
20 jaar en langer	-
totaal	100

Tabel 4/10 Percentage beeldend kunstenaars naar aantal jaren dat men nodig denkt te hebben om zelfstandig als beeldend kunstenaar in hun levensonderhoud te kunnen voorzien.

aantal jaren uitkering nodig	percentage beeldend kunstenaars
minder dan 5 jaar	30
5 tot en met 9 jaar	36
10 tot en met 19 jaar	18
20 jaar en langer	16
totaal	100

In Tabel 4/10 wordt een overzicht gegeven van het aantal jaren dat kunstenaars zelf denken nodig te hebben om zelfstandig (zonder bijstandsuitkering) in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. Zo'n 30% van de kunstenaars denkt binnen vier jaar geen bijstandsuitkering meer nodig te hebben. Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat in deze groep ook die kunstenaars zitten die nog nooit een bijstandsuitkering hebben gehad. Zo'n 36% denkt binnen 10 jaar te kunnen leven van de beeldende kunst.

Aan de kunstenaars met een bijstandsuitkering is gevraagd of de Gemeentelijke Sociale Dienst in 1996 arbeidsvoorwaarden heeft opgelegd. Ruim 10% zegt dat dit in 1996 inderdaad het geval is geweest.

4.5. Activiteiten als beeldend kunstenaar in het buitenland

In de enquête van dit jaar zijn enkele vragen opgenomen over activiteiten als beeldend kunstenaar in het buitenland. Zo is gevraagd of men in de afgelopen vijf jaar in verband met werkzaamheden als beeldend kunstenaar in het buitenland is geweest en welke activiteiten men daar ondernomen heeft. Wanneer men niet in het buitenland is geweest, is gevraagd om aan te geven wat daar de reden voor is geweest.

In de afgelopen vijf jaar is 60% van de beeldend kunstenaars in het buitenland geweest in verband met werkzaamheden als beeldend kunstenaar. Van de kunstenaars die in het buitenland zijn geweest, is 76% binnen Europa gebleven; 6% is buiten Europa geweest en 18% is zowel binnen als buiten Europa geweest.

Men heeft daar een verscheidenheid aan activiteiten ondernomen. Tabel 4/11 geeft daarvan een overzicht. Zo heeft 60% van de beeldend kunstenaars die in het buitenland zijn geweest een expositie gehouden; 15% verbleef in een (gast)atelier en 14% nam deel aan een (uitwisselings)project. De percentages tellen niet op tot honderd omdat meerdere antwoorden mogelijk zijn.

Tabel 4/11 Percentage beeldend kunstenaars naar activiteiten in het buitenland in de afgelopen 5 jaar.

activiteit	% van de kunstenaars dat in het buitenland is geweest	% van het totaal aantal kunstenaars
expositie gehouden	60	26
verblijf in (gast)atelier	15	3
deelgenomen aan (uitwisselings)project	14	2
opleiding gevolgd	3	0.1
anders	43	24

De 'andere activiteiten' lopen uiteen van 'werken uitgevoerd' en 'lezingen gegeven' tot 'exposities bezocht' en 'inspiratie opgedaan'. De volgende opsomming geeft een beeld van de verscheidenheid aan activiteiten:

- exposities en musea bezocht;

- onderzoek naar galleries en contacten leggen;
- lezing gegeven;
- geven van seminars;
- lesgeven aan amateurs;
- werkreis met reisbeurs van gemeente;
- werven op beurzen;
- fotograferen voor opdrachten;
- voorbereiding expositie;
- nieuw werk gemaakt;
- deelname symposium;
- inspiratie opgedaan;
- beurs bezocht;
- gastdocent Djakarta;
- werk in commissie gegeven.

Aan de kunstenaars is gevraagd of het bezoek/de bezoeken⁶ aan het buitenland op eigen initiatief of op uitnodiging zijn ondernomen. De meeste kunstenaars (58%) zijn op eigen initiatief in het buitenland geweest. Bijna 51% van de kunstenaars ontving een uitnodiging voor een bezoek. Voor 15% vond het bezoek in groepsverband plaats. Bijna 5% is op andere wijze tot een bezoek aan het buitenland gekomen.

Verder is gevraagd of tijdens het bezoek aan het buitenland contacten zijn gelegd met bijvoorbeeld collega kunstenaars of galeriehouders. Uit Tabel 4/12 blijkt dat een groot deel van de kunstenaars (74%) contacten heeft gelegd met collega kunstenaars. Zo'n 58% van de beeldend kunstenaars is in contact gekomen met galeriehouders of verzamelaars; 54% met particulieren en 20% met bedrijven.

Tabel 4/12 Percentage beeldend kunstenaars naar aard van contacten gelegd in het buitenland in de afgelopen 5 jaar.

aard van het contact	% van de kunstenaars dat in het buitenland is geweest	% van het totaal aantal kunstenaars
collega kunstenaars	74	39
galeriehouders of verzamelaars	58	29
particulieren	54	26
bedrijven	20	8

⁶ Het totaal aantal bezoeken per kunstenaar is niet bekend, wel kan één kunstenaar meerdere bezoeken hebben afgelegd.

Aan het begin van deze Paragraaf werd duidelijk dat 60% van de beeldend kunstenaars in de afgelopen vijf jaar in verband met hun werkzaamheden als beeldend kunstenaar een bezoek hebben gebracht aan het buitenland. Daaruit volgt logischerwijs dat 40% niet in de hoedanigheid van beeldend kunstenaar het buitenland is geweest. Gevraagd is wat daarvoor de reden is geweest. Voor 34% van de kunstenaars bleek het financieel niet mogelijk terwijl eveneens 34% een bezoek aan het buitenland niet nodig vond. Verder speelden voor 21% persoonlijke omstandigheden een rol en wist ruim 20% niet hoe een dergelijke onderneming aan te pakken; men vond het te moeilijk (zie Tabel 4/13).

Tabel 4/13 Percentage beeldend kunstenaars dat niet in het buitenland is geweest naar reden.

reden	% van de kunstenaars dat niet in het buitenland is geweest	% van het totaal aantal kunstenaars
vond het niet nodig	34	13
het was financieel gezien niet mogelijk	34	13
persoonlijke omstandigheden	21	8
te moeilijk, weet niet hoe aan te pakken	20	8
anders	12	5

4.6. Vergelijking tussen de jaren 1993-1996

De persoonlijke kenmerken als leeftijd, opleiding en leefsituatie verschillen weinig van de vorige jaren. Ook zaken die te maken hebben met de uitoefening van het beeldend kunstenaarschap in de praktijk zoals 'de meest beoefende techniek' en 'het gemiddeld aantal uren per week besteed aan de uitoefening van het beroep', wijken niet of nauwelijks af van voorgaande jaren. De meeste van deze aspecten zijn niet zo aan verandering onderhevig, althans niet binnen een periode van 4 jaar, de tijdsperiode van het panelonderzoek.

5. De financiële positie van beeldend kunstenaars in 1996

5.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de financiële situatie van beeldend kunstenaars in Nederland. Er worden tabellen gepresenteerd die een beeld geven van de inkomenspositie van beeldend kunstenaars in 1996. Paragraaf 5.2 geeft een overzicht van de omzet die beeldend kunstenaars hebben behaald uit beeldende kunst. Het gaat dan om:

- opdrachten;
- verkopen;
- verhuur, uitleen en publicatierechten;
- overige omzet;
- totale omzet uit beeldende kunst;
- totale omzet minus beroepsuitgaven.

Tenslotte worden in deze paragraaf de totale inkomsten minus de beroepsuitgaven belicht. In Paragraaf 5.3 komen het belastbaar inkomen en het netto-inkomen van de partner aan de orde. Tenslotte wordt in Paragraaf 5.4 een vergelijking gemaakt met de financiële positie van beeldend kunstenaars in de voorgaande drie jaren.

5.2. Verdeling van kunstenaars naar omzet uit beeldende kunst

Verdeling van kunstenaars naar omzet uit opdrachten

In 1996 had 55% van de beeldend kunstenaars geen omzet uit opdrachten. Zo'n 17% van de kunstenaars verdiende tussen de f1.000 en f5.000 met opdrachten, terwijl 7% meer dan f25.000 aan omzet door opdrachten had (zie Tabel 5/1).

Tabel 5/1 Percentage beeldend kunstenaars naar omzet uit opdrachten in 1996 verdeeld in klassen

omzetklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars
geen omzet uit opdrachten	55
f1 tot f1.000	5
f1.000 tot f5.000	17
f5.000 tot f10.000	7
f10.000 tot f25.000	9
f25.000 tot f50.000	4
f50.000 tot f100.000	2
meer dan f100.000	1
totaal	100

Verdeling van kunstenaars naar omzet uit verkoop van vrije werken

Uit Tabel 5/2 blijkt dat bijna een kwart van de beeldend kunstenaars geen omzet had uit de verkoop van vrije werken. Voor het grootste deel van de kunstenaars dat in 1996 wel omzet had uit verkopen(41%), ligt deze omzet tussen de f1.000 en f10.000 gulden.

Tabel 5/2 Percentage beeldend kunstenaars naar omzet uit verkoop van vrije werken in 1996 verdeeld in klassen

omzetklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars
geen omzet uit verkoop van vrije werken	32
f1 tot f1.000	8
f1.000 tot f5.000	27
f5.000 tot f10.000	14
f10.000 tot f25.000	12
f25.000 tot f50.000	4
f50.000 tot f100.000	3
totaal	100

Verdeling van kunstenaars naar omzet uit verhuur, uitleen en gebruiksrecht

Uit Tabel 5/3 blijkt dat 59% van de beeldend kunstenaars in 1996 geen omzet had uit verhuur, uitleen en gebruiksrecht. Zo'n 35% verdiende hiermee in 1996 ten hoogste f5.000.

Tabel 5/3 Percentage beeldend kunstenaars naar omzet uit verhuur, uitleen en gebruiksrecht in 1996 verdeeld in klassen

omzetklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars
geen omzet uit verhuur, uitleen etc.	59
f1 tot f1.000	22
f1.000 tot f5.000	13
f5.000 tot f10.000	3
f10.000 tot f25.000	2
f25.000 tot f50.000	1
totaal	100

Verdeling van kunstenaars naar overige omzet

De overige omzet uit beeldende kunst kan bestaan uit subsidies, inkomsten uit lesgeven of trainingen en omzet in het buitenland. Zo'n 41% van de beeldend kunstenaars had geen omzet uit een van de hiervoor genoemde bronnen. Van de kunstenaars verdiende 17% hiermee tussen de f10.000 en f25.000 in 1996.

Tabel 5/4 Percentage beeldend kunstenaars naar overige omzet in 1996 verdeeld in klassen

omzetklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars
geen overige omzet	41
f1 tot f1.000	7
f1.000 tot f5.000	15
f5.000 tot f10.000	9
f10.000 tot f25.000	17
f25.000 tot f50.000	10
f50.000 tot f100.000	1
totaal	100

Verdeling van kunstenaars naar totale omzet uit beeldende kunst

De totale omzet uit beeldende kunst is de optelsom van de omzet zoals gepresenteerd in de Tabellen 5/1 tot en met 5/4. Uit Tabel 5/5 wordt duidelijk dat 10% van de beeldend kunstenaars in 1996 geen omzet uit beeldende kunst heeft gehad. Zo'n 30% had een omzet van meer dan f25.000 uit beeldende kunst, terwijl 59% een omzet had tot f25.000.

Tabel 5/5 Percentage beeldend kunstenaars naar totale omzet uit beeldende kunst in 1996 verdeeld in klassen

omzetklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars
geen omzet uit beeldende kunst	10
f1 tot f5.000	24
f5.000 tot f10.000	11
f10.000 tot f15.000	9
f15.000 tot f25.000	16
f25.000 tot f50.000	18
f50.000 tot f100.000	9
f100.000 tot f150.000	2
meer dan f150.000	1
totaal	100

Verdeling van kunstenaars naar totale omzet minus de beroepsuitgaven

Tabel 5/6 geeft een overzicht van de verdeling van de kunstenaars naar totale omzet uit beeldende kunst minus de beroepsuitgaven. Dan blijkt dat 44% van de kunstenaars een negatief inkomen uit beeldende kunst heeft. Voor 13% van de beeldend kunstenaars daarentegen bedroeg de omzet minus de beroepsuitgaven meer dan f25.000 in 1996.

Tabel 5/6 Percentage beeldend kunstenaars naar totale omzet* minus beroepsuitgaven in 1996 verdeeld in klassen

omzetklasse in guldens *	percentage beeldend kunstenaars
negatief inkomen	44
f1 tot f5.000	15
f5.000 tot f10.000	10
f10.000 tot f15.000	8
f15.000 tot f25.000	10
f25.000 tot f50.000	8
f50.000 tot f100.000	4
meer dan f100.000	1
totaal	100

* Zonder aftrek van sociale premies en belastingen

Verdeling van kunstenaars naar totale inkomsten minus de beroepsuitgaven

Wanneer de totale inkomsten (totale omzet plus overige inkomsten) minus de beroepsuitgaven van beeldend kunstenaars in kaart worden gebracht, blijkt dat 10% van de beeldend kunstenaars een negatief totaalinkomen heeft.

Tabel 5/7 Percentage beeldend kunstenaars naar totale inkomsten* minus de beroepsuitgaven in 1996 verdeeld in klassen

omzetklasse in guldens *	percentage beeldend kunstenaars	
	1996	1996 excl. bijstand
negatief inkomen	10	31
f1 tot f5.000	8	11
f5.000 tot f10.000	13	11
f10.000 tot f15.000	23	10
f15.000 tot f25.000	24	15
f25.000 tot f50.000	15	15
f50.000 tot f100.000	6	6
meer dan f100.000	1	1
totaal	100	100

* Zonder aftrek van sociale premies en belastingen

Wanneer we de totale inkomsten minus beroepsuitgaven voor 1996 nogmaals zouden bekijken maar dan *exclusief* de inkomsten van een bijstandsuitkering (zie Tabel 5/7 laatste kolom), blijkt dat 31% van de kunstenaars een negatief inkomen had in dat jaar.

5.3. Belastbaar inkomen

Tabel 5/8 Percentage beeldend kunstenaars naar belastbaar inkomen in 1996 verdeeld in klassen

omzetklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars
negatief belastbaar inkomen	1
f1 tot f5.000	17
f5.000 tot f10.000	16
f10.000 tot f15.000	14
f15.000 tot f25.000	30
f25.000 tot f50.000	14
f50.000 tot f100.000	7
meer dan f100.000	1
totaal	100

De beeldend kunstenaars is gevraagd naar hun belastbaar inkomen in 1996. Tabel 5/8 geeft een overzicht van het percentage beeldend kunstenaars verdeeld over een aantal klassen. Van de kunstenaars heeft 30% een inkomen tussen de f15.000 en f25.000.

Omdat een groot deel van de kunstenaars zelf te weinig inkomsten heeft om van te leven, is ook gevraagd naar het *netto*-inkomen van de partner (zie Tabel 5/9). Ongeveer de helft van de beeldend kunstenaars woont samen met een partner (al dan niet met kinderen). In 1996 heeft 55% van deze beeldend kunstenaars een partner met een netto-inkomen van meer dan f25.000 per jaar.

Tabel 5/9 Percentage beeldend kunstenaars naar netto inkomen van de partner in 1996 verdeeld in klassen

netto inkomensklasse partner in guldens	percentage beeldend kunstenaars
f1 tot f5.000	6
f5.000 tot f10.000	5
f10.000 tot f25.000	34
f25.000 tot f50.000	30
f50.000 tot f100.000	23
meer dan f100.000	2
totaal	100

5.4. Vergelijking tussen de jaren 1993-1996⁷

In 1996 had 55% van de beeldend kunstenaars geen omzet uit opdrachten. Dit percentage verschilt niet veel van dat in 1995 (53%) of 1994 (57%). Alleen in 1993 was het percentage beeldend kunstenaars dat geen omzet uit opdrachten had iets hoger namelijk 64%. Ook in de overige onderscheiden omzetklassen bedragen de verschillen in de genoemde jaren niet meer dan enkele procenten.

Het percentage beeldend kunstenaars dat in 1996 geen omzet had uit de verkoop van vrij werk is gelijk aan dat van 1994 namelijk, 32%. In 1995 was het 30% en in 1993 26%. In de overige omzetklassen zijn de verschillen wederom zeer klein. In 1996 had 59% van de beeldend kunstenaars geen omzet uit verhuur, uitleen en gebruiksrecht. Dat is iets meer dan in 1995 en 1994 toen 57% geen omzet uit deze bron had.

Wanneer we het percentage kunstenaars naar totale omzet uit beeldende kunst in 1996 vergelijken met voorgaande jaren, blijkt dat in 1996 10% van de beeldend kunstenaars geen omzet had uit beeldende kunst. Dat wil zeggen dat zij in dit jaar geen opdrachten hebben gekregen, niets hebben verkocht en geen omzet hadden uit uitleen, verhuur en gebruiksrecht. Ook wisten zij niet door aan het beeldend kunstenaarschap gerelateerde werkzaamheden inkomsten te verwerven. In 1995 lag

⁷ Zie ook tabellen in Bijlage 2.

dit percentage op 8% en in 1994 op 12%. Tussen de overige omzetklassen zijn enkele kleine verschuivingen waar te nemen. Zo is het percentage beeldend kunstenaars dat tussen de f5.000 en f10.000 verdiende in 1996 lager dan in de drie voorgaande jaren. Het percentage beeldend kunstenaars in de omzetklasse van f10.000 tot f25.000 is daarentegen weer gestegen.

Wanneer we van de totale omzet (zoals hierboven besproken) de beroepsuitgaven aftrekken, blijkt 44% van de beeldend kunstenaars in 1996 een negatief inkomen uit beeldende kunst te hebben. Dit is hoger dan in 1995 toen 40% een negatief inkomen uit beeldende kunst had maar lager dan in 1994 en 1993 (respectievelijk 48% en 46%). Een vergelijking van de overige omzetklassen leert dat het percentage beeldend kunstenaars in de klassen tot f15.000 in vergelijking met 1995 iets is gedaald. In vergelijking met 1994 en 1993 is het percentage gelijk gebleven maar zitten meer kunstenaars de klasse f10.000 tot f15.000. In de klassen vanaf f15.000 is het percentage beeldend kunstenaars in 1996 in vergelijking met de voorgaande jaren ook iet hoger. De verschillen naar totale inkomsten⁸ minus de beroepskosten tussen de vier jaren zijn bijzonder klein.

Uit het geringe verschil tussen totale inkomsten en de beroepsuitgaven, dat bovendien structureel lijkt te zijn, kan worden geconcludeerd dat de 'toegevoegde' waarde van 'kunstproductie', economisch gezien, zeer gering is. Voor veel kunstenaars is het maken van kunst zelfs verliesgevend wanneer alleen de inkomsten uit beeldende kunst worden vergeleken met de beroepsuitgaven (zie ook Hoofdstuk 3). Een aanzienlijk deel van de inkomsten wordt besteed aan materialen. Economisch bezien lijkt de kunstproductie vooral van belang voor de handel in kunstbenodigdheden, een kleiner deel van deze bestedingen komt bij Nederlandse fabrikanten van kunstbenodigdheden terecht⁹.

⁸ Zonder aftrek van sociale premies en belastingen.

⁹ Het één en ander kan worden ontleend aan de 'make and use' tabellen voor de Nederlandse economie van het CBS.

6. De markt; particulieren en de overheid

De voorgaande hoofdstukken hebben een overzicht gegeven van de financiële positie van beeldend kunstenaars in Nederland over de afgelopen vier jaar, en inzicht verschaft in de omvang en samenstelling van de markt voor beeldende kunst in Nederland. Dit hoofdstuk gaat dieper in op de marktstructuur, en in het bijzonder op de verschillen en overeenkomsten tussen de Overheidsregelingen en het particuliere gedeelte van de markt. Ook wordt onderzocht hoe de marktstructuur de artistieke en financiële verrichtingen van beeldend kunstenaars in Nederland beïnvloedt.

6.1. Omvang en structuur van de markt

De gedetailleerde inkomensgegevens van de SEO-panelenquête maken het mogelijk uitspraken te doen over de grootte en het belang van verschillende marktpartijen op de markt voor beeldende kunst in Nederland. In deze paragraaf wordt een nauwe omschrijving van de markt gehanteerd: er wordt alleen gekeken naar de markt voor producten en inspanningen die *direct* met het beroep van beeldend kunstenaar samenhangen. Deze *markt voor artistieke inkomsten* bestaat uit de som van alle verkopen, opdrachten, verhuurvergoedingen en subsidies in Nederland in de afgelopen vier jaar. Neveninkomsten, die niet direct samenhangen met de kunstproductie, worden hier buiten beschouwing gelaten¹⁰. Reden hiervoor is het feit dat het vervaardigen van kunst uiteindelijk de primaire activiteit van professionele beeldend kunstenaars is. In navolging van de meeste internationale literatuur worden andere inkomensvormende activiteiten (lesgeven, ander werk, uitkeringen) met name gezien als instrumenten om de financiële risico's en gemiddeld lage inkomsten uit de directe beroepsuitoefening af te dekken.

Een tweede reden om de markt zo smal te definiëren ligt in het feit dat de overheid een groot gedeelte van haar beeldend kunstbeleid richt op de kunstproductie. Aankoopregelingen, opdrachten van Overheidswege, en subsidies zijn direct gekoppeld aan de kwaliteit en het belang van de kunstproductie van de betreffende kunstenaars en niet aan hun nevenactiviteiten.

¹⁰ In dit hoofdstuk worden inkomsten die *indirect* samenhangen met het kunstenaarschap, zoals inkomsten als docent of adviseur, niet meegerekend, in tegenstelling tot in Hoofdstuk 3. Deze inkomsten hangen namelijk niet direct samen met door de kunstenaars geproduceerd werk en vormen dus strikt genomen geen deel van de markt voor beeldende kunst. Overigens is de term markt hier enigszins suggestief, aangezien alleen gekeken wordt naar de inkomsten uit *eerste verkoop*, die in 1996 direct naar de kunstenaar toevloeden. Doorverkoop van kunst en verkoop van eerder geproduceerde werken van bijvoorbeeld buitenlandse of reeds overleden kunstenaars vallen niet onder de hier gehanteerde marktdefinitie.

In het vervolg van dit hoofdstuk worden de inkomsten uit beroepsuitoefening herleid naar twee segmenten: de overheid en de particuliere markt. Deze worden weer onderverdeeld in de volgende categorieën:

Particuliere markt

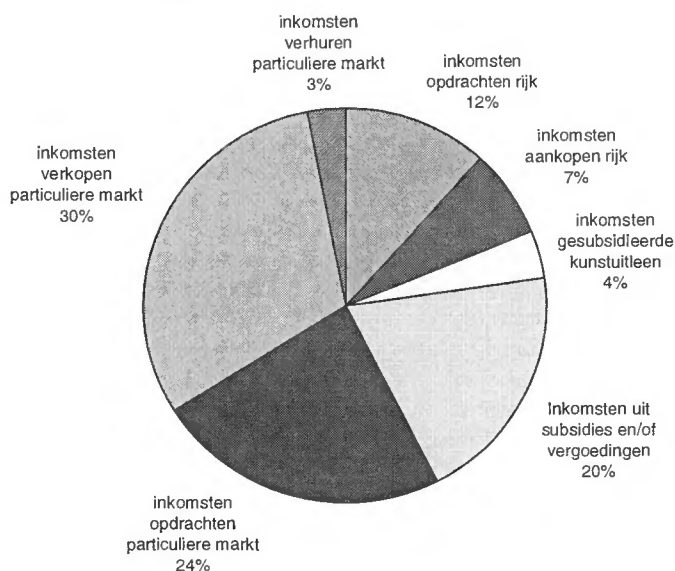
- opdrachten van particulieren en bedrijven;
 - aankopen van werk via galleries, kunstbemiddeling of uit atelier door particulieren en bedrijven;
 - inkomsten uit verhuur door commerciële verhuurinstellingen.
-

Overheidsmarkt

- opdrachten van Overheidswege (ministeries, provincies, gemeenten, gesubsidieerde instellingen en musea);
 - aankoop door de overheid;
 - inkomsten uit verhuur via gesubsidieerde kunstuitleeninstellingen;
 - subsidies en andere vergoedingen voor beeldend kunstenaars (zowel via het fonds voor BKVB, als direct van bijvoorbeeld gemeenten of provincies).
-

Figuur 6.1 geeft een schatting van het belang van de verschillende partijen op de markt voor artistieke inkomsten. Deze schatting is gebaseerd op de eigen rapportage van de panelleden. Het grote voordeel van deze methode ligt in het feit dat een compleet beeld ontstaat van de markt en de kunstenaars, zowel wat betreft Overheidsregelingen als het particuliere gedeelte van de markt.

Figuur 6.1 Directe inkomsten uit beeldende kunst in Nederland naar voornaamste inkomenscategorïeën

De totale omvang van de markt voor artistieke inkomsten bedroeg in 1996 volgens deze schatting bijna 223 miljoen gulden. Het grootste gedeelte van dit bedrag (30% in 1996) werd gerealiseerd door verkopen aan bedrijven en particulieren. De Nederlandse beeldend kunstenaars ontvingen ongeveer 68,5 miljoen gulden door directe verkoop van hun werk aan particulieren en bedrijven. Dit bedrag is na aftrek van bemiddelings- en expositiekosten, maar inclusief materiaalkosten. De tweede belangrijke inkomenspost voor beeldend kunstenaars zijn de opdrachten op de particuliere markt. In totaal ontvingen de Nederlandse beeldend kunstenaars in 1996 ruim 52 miljoen gulden uit opdrachten van bedrijven en particulieren (24% van de gehele markt). De grootste inkomenspost op de overheidsmarkt is de uitgekeerde subsidiegelden en vergoedingen voor beeldend kunstenaars. In 1996 bestond ongeveer 20% van de artistieke inkomsten uit dergelijke vergoedingen¹¹.

Volgens deze schattingen is ongeveer 43% van de artistieke inkomsten van beeldend kunstenaars in 1996 afkomstig van de overheid. Dit betreft zowel de rijksoverheid, als de provincies, de gemeenten en andere door het Rijk gefinancierde instellingen. Er kan dus gesproken worden van twee marktsegmenten of deelmarkten, die elkaar qua grootte niet veel ontlopen. Deze constatering leidt tot de vraag wat de relatie is tussen deze twee marktsegmenten en hoe de verdiensten verdeeld worden

¹¹ Subsidies verschillen van aankopen en opdrachten, maar worden niettemin tot de markt voor beeldende kunst gerekend. Subsidies zijn immers direct gerelateerd aan het werk van de beeldend kunstenaars. Het verschil ligt in de *overdracht van werk*: in het geval van verkoop of een opdracht verwisselt een kunstwerk daadwerkelijk van eigenaar, terwijl bij subsidies gesproken kan worden over een *overdracht van artistieke inspanning* (aan artistiek werk bestede tijd).

op beide markten. Met andere woorden: is er sprake van een evenwichtige, of juist van een scheve verdeling bij de overheid? En hoe geldt dat op de particuliere markt? In Paragraaf 6.2 zal daarop een antwoord worden gegeven. In Paragraaf 6.3 wordt vervolgens onderzocht hoe kunstenaars hun weg zoeken, gegeven de geschetste structuur.

6.2. De gevolgen van de marktstructuur

Deze paragraaf behandelt hoe de Overheidsregelingen en de activiteiten van particulieren en bedrijven elkaar beïnvloeden. Eerst wordt op marktniveau gekeken, en vervolgens wordt het functioneren van de afzonderlijke categorieën besproken.

Marktniveau

Bij het onderzoeken van de relaties op marktniveau is het interessant te bekijken in hoeverre kunstenaars erin slagen om op beide deelmarkten inkomsten te verwerven. Een eerste mogelijkheid om hierin inzicht te verkrijgen is te kijken naar de samenhang van inkomsten die kunstenaars hebben op beide deelmarkten. Een maat voor deze samenhang is de Pearson correlatiecoëfficiënt¹², die meet in hoeverre twee variabelen gelijk op gaan. Met andere woorden: dit getal geeft aan in hoeverre bijvoorbeeld een hoog inkomen in één bepaald jaar of segment ook leidt tot een hoog inkomen in een ander jaar of segment. Tabel 6.1 presenteert correlaties voor de jaren 1993-1996.

Tabel 6.1 Correlaties van inkomsten op de twee deelmarkten in 1993-1996 *

	Overheid 1993	Markt 1993	Overheid 1994	Markt 1994	Overheid 1995	Markt 1995	Overheid 1996	Markt 1996
Overheid 1993		.13	.70	.***	.66	.11 **	.81	.***
Markt 1993			.18	.72	.16	.67	.***	.65
Overheid 1994				.08 **	.58	.17	.72	.***
Markt 1994					.16	.77	.***	.70
Overheid 1995						.10	.69	.10 **
Markt 1995							-.04	.71
Overheid 1996								.***
Markt 1996								.***

* Voor alle kunstenaars die in die jaren hebben deelgenomen aan het panel, gewogen naar overheidserkenning.

** significant op het 10% betrouwbaarheidsinterval, overige waarden significant op het 5% niveau.

*** niet significant

¹² De waarden die de Pearson correlatiecoëfficiënt kan aannemen lopen van 1 tot -1. Een waarde van 1 geeft een zeer sterke positieve samenhang weer. Een waarde rondom nul geeft aan dat er geen of nauwelijks samenhang bestaat, terwijl een waarde van -1 duidt op een sterke negatieve samenhang.

Uit Tabel 6.1 kan worden opgemaakt dat kunstenaars in zekere mate zijn 'gericht' op een bepaalde markt. Kunstenaars die in een bepaald jaar inkomsten hebben uit bijvoorbeeld de particuliere markt, hebben dat ook in een volgend jaar. De hoge positieve correlaties tussen opeenvolgende jaren in hetzelfde marktsegment wijzen daarop. Deze samenhang geldt voor zowel de particuliere als de overheidsmarkt. Dit ondersteunt de bevindingen over inkomensschommelingen die in de vorige rapporten naar voren zijn gebracht. Er lijkt weinig aanwijzing te bestaan voor extreme variatie in inkomsten over de tijd¹³. De koers die de kunstenaars tijdens hun artistieke carrière varen wordt dus vooral bepaald door de eerder in de loopbaan ingeslagen weg, maar kan zich op elk moment wijzigen. De nieuwe richting is vervolgens bepalend voor het volgende traject, totdat een nieuwe koerswijziging zich aandient. Kunstenaarsloopbanen zijn kortom te typeren als 'padafhankelijk.'

De lage correlatiecoëfficiënten tussen 'overheid' en 'markt' geven aan dat er weinig samenhang bestaat tussen inkomsten uit beide marktsegmenten in opeenvolgende jaren. Deze uitkomsten lijken te wijzen in de richting van onafhankelijk functionerende deelmarkten. Het ontbreken van sterke negatieve correlatiecoëfficiënten tussen beide marktsegmenten wijst er namelijk op dat de markten elkaar niet uitsluiten, of vanuit het perspectief van de kunstenaar gezien: inkomsten uit de 'markt' sluit geen inkomsten uit de 'overheidsmarkt' uit. Kunstenaars kunnen in principe op beide markten succes hebben. De vraag komt op of dat ook zo is, of dat toch gesproken kan worden van typische 'overheidskunstenaars', en zij die daar min of meer van zijn uitgesloten en zich 'noodgedwongen' richten op de particuliere markt.

Om op deze vraag antwoord te krijgen, is gekeken naar het percentage kunstenaars dat voornamelijk inkomsten heeft uit de overheidsmarkt in 1996 en kunstenaars met inkomsten uit de particuliere markt. Tabel 6.2 geeft een overzicht van de verdeling van de inkomsten over beide marktsegmenten.

¹³ Als die variatie al bestaat, dan lijkt die, zo bleek uit de vorige rapporten, weinig systematisch. Er is geen duidelijk patroon aan te treffen dat de schommelingen *verklaart*.

Tabel 6/2 Percentage kunstenaars naar aandeel van inkomsten uit de overheidsmarkt als % van totale inkomsten in 1996.

aandeel overheidsmarkt in % van totale inkomsten uit beeldende kunst	percentage beeldend kunstenaars	gemiddelde inkomsten uit beeldende kunst (afgerond op tientallen guldens)
90% en meer	21	21810
70 tot 90%	11	26960
50 tot 70%	9	24830
30 tot 50%	7	15990
10 tot 30%	12	32140
10% of minder	41	18820
	100	

In 1996 had 21% van de kunstenaars 90% of meer inkomsten uit de overheidsmarkt (als aandeel in de totale inkomsten uit beeldende kunst) en 41% weinig tot geen, en dus voornamelijk inkomsten uit de particuliere markt. De eerdere jaren laten een vergelijkbaar beeld zien. Deze uitkomsten lijken op een zekere segmentatie te wijzen, immers slechts 16% van de kunstenaars verkrijgt inkomsten uit beide markten in min of meer gelijke verhouding (30% tot 70% van de inkomsten uit overheidsmarkt), terwijl ruim 60% éézijdig is georiënteerd op een bepaalde markt.

De gemiddelde inkomsten per categorie geven ook geen aanleiding te veronderstellen dat kunstenaars die zich op een bepaalde markt richten nu juist erg weinig of erg veel zouden verdienen. Alleen kunstenaars die tussen de 70 en 90% van hun inkomsten uit de particuliere markt halen, verdienen gemiddeld meer dan andere kunstenaars. De oriëntatie op een bepaalde markt lijkt dus niet van invloed te zijn op het inkomen uit beeldende kunst. Hierbij moet echter wel rekening worden gehouden met het feit dat onder de kunstenaars die zich bijna exclusief richten op een bepaalde markt er relatief veel zijn met zeer lage inkomsten uit beeldende kunst. Hierbij kan men denken aan kunstenaars die bijvoorbeeld relatief geringe inkomsten hebben uit vergoedingen voor de verhuur via gesubsidieerde kunstuitleninstellingen of particuliere instellingen (zie ook Hoofdstuk 5). Dit impliceert ook dat er kunstenaars zijn met zeer hoge inkomsten uit een bepaald marktsegment.

De Tabellen 6.1 en 6.2 geven geen aanleiding te veronderstellen dat de markt voor kunst wordt beheerst door de overheid. Niet alleen zijn er meer kunstenaars met substantiële inkomsten uit de particuliere markt, ook de gemiddelde inkomsten uit beeldende kunst wijzen niet op een 'rijke' door de overheid gesubsidieerde groep kunstenaars met daar tegenover een groep 'arme' kunstenaars die zijn aangewezen op de particuliere markt. De cijfers sluiten evenwel niet uit dat er kunstenaars zijn die in absolute zin veel geld ontvangen van de overheid, maar dat geldt ook voor de particuliere markt (zie ook Paragraaf 4.4). Het algemene beeld wijst niet zozeer op een tweedeling (overheidskunstenaars versus overige kunstenaars), eerder lijken de cijfers te wijzen op twee onaf-

hankelijk functionerende markten. Het feit dat dit beeld in de tijd (1993 t/m 1996) consistent is, wijst er op dat de 'padafhankelijkheid' van kunstenaarsloopbanen een tamelijk sterk structurerend element is. Dat wil zeggen dat een 'switch' van het ene naar het andere marktsegment zich niet frequent voordoet en bovendien zich niet geleidelijk voltrekt, er zijn immers relatief weinig kunstenaars met inkomsten uit beide marktsegmenten. Een kunstenaar richt zich op de particuliere of de overheidsmarkt. De vraag welke factoren een dergelijke keuze beïnvloeden komt later aan de orde. Eerst gaan we nog wat verder in op enige aspecten van beide markten.

De markten vergeleken

Tabel 6.1 suggereerde dat beide markten onafhankelijk van elkaar functioneren. Een ander interessant gegeven is de toegankelijkheid en de financiële aantrekkingskracht van een bepaald marktsegment: hoeveel kunstenaars slagen erin daar verdiensten te hebben, hoe hoog zijn die verdiensten en hoe zijn die verdiensten verdeeld over de kunstenaars? De voorgaande paragraaf liet hiervan al het één en ander zien. De volgende tabel geeft een overzicht van het gedeelte van de populatie kunstenaars dat in een van de twee marktsegmenten bepaalde inkomsten heeft.

Tabel 6/3 Inkomsten op de deelmarkten in 1996

hoogte inkomsten	percentage beeldend kunstenaars met betreffende inkomsten via:	
	Markt	Overheid
geen inkomsten	12	34
f1 tot f5.000	43	30
f5.000 tot f10.000	15	9
f10.000 tot f20.000	14	10
f20.000 tot f30.000	5	10
f30.000 tot f40.000	2	3
f40.000 tot f50.000	2	3
meer dan f50.000	7	1

Uit Tabel 6.3 komt een aantal mechanismen naar voren. In de eerste plaats lijkt de drempel voor het verwerven van inkomsten hoger in het overheidssegment dan op de particuliere markt. Van de kunstenaars had 34% in 1996 geen inkomsten op de overheidsmarkt, terwijl slechts 12% van de beeldend kunstenaars in Nederland in dat jaar geen inkomsten had op de particuliere markt.

Het volgende dat opvalt is het feit dat voor de kunstenaars die wel inkomsten hadden op één van beide deelmarkten, die inkomsten duidelijk schever zijn verdeeld op de particuliere markt dan bij de overheid. Dit blijkt met name uit de percentages kunstenaars die aan de uiteinden van de inkomensverdeling op beide deelmarkten staan. Zo had meer dan de helft van de kunstenaars (58%) inkomsten op de particuliere markt tussen de f1 en de f10.000, maar verdiende tegelijkertijd in dit

segment 7% van de kunstenaars meer dan 50.000 gulden. In het overheidssegment zijn de verdiensten gelijkier gespreid over de kunstenaars. Dit blijkt uit het lagere percentage kunstenaars dat in dan wel de lage dan wel de hoge inkomenscategorieën valt.

Kortom: het verdelingsmechanisme verschilt tussen de beide marktsegmenten. De drempel is lager op de particuliere markt, terwijl de kans op extreme uitkomsten (hoge òf lage inkomsten) groter is dan bij de overheid. In het overheidssegment zijn er meer kunstenaars die geen inkomsten hebben, maar de verdiensten zijn evenrediger gespreid over de (nog steeds aanzienlijke groep) kunstenaars die wel inkomsten verwerven op deze deelmarkt.

6.3. De kunstenaars tussen markt en overheid

De vorige paragrafen behandelden de marktstructuur. Het is nu de vraag hoe kunstenaars omgaan met deze structuur: welke kunstenaars scoren goed bij de overheid en welke goed op de markt? Met andere woorden: welke factoren of persoonskenmerken beïnvloeden de hoogte van de inkomsten via de overheid of op de markt? Om op deze vragen antwoord te geven zijn zogenaamde inkomensfuncties geschat, die de hoogte van de inkomsten op (één van) beide deelmarkten verklaren uit verschillende persoonskenmerken. Tabel 6.4 geeft inzicht in de uitkomsten van deze schattingen¹⁴:

Tabel 6.4 De invloed van persoonskenmerken op inkomsten

Relevante karakteristieken *	Inkomsten via overheid	Inkomsten via markt
Jaren scholing	0	0
geen kunstopleiding	0	0
ervaring	0	+
ervaring kwadraat	0	0
% tijd besteed aan opdrachten verwerven	0	0
vrouw	-	-
alleenstaand	0	+
Gebruik gemaakt van BKR	-	0
Beroepskostenvergoeding ontvangen	+	0
Individuele subsidie ontvangen	+	+
Beroepskostenvergoeding ontvangen vroeg in carrière	-	0
Individuele subsidie ontvangen vroeg in carrière	0	0

* 0 = geen significant verband, + = positief significant verband, - = negatief significant verband ($\alpha = .10$)

¹⁴ Deze tabel is gebaseerd op alle kunstenaars die in tenminste één van de vier jaar deelnamen aan het panel en de inkomensvragen beantwoordden (N=847).

Wat in eerste instantie opvalt is het feit dat een groot gedeelte van de variatie in inkomsten van de beeldend kunstenaars niet verklaard wordt door de algemene persoonskenmerken uit Tabel 6.4. Deze karakteristieken bevatten dan ook weinig informatie over kunstinhoudelijke factoren. Deze inhoudelijke gegevens verklaren op hun beurt vooral de inkomsten.

Niettemin komt uit de tabel een aantal interessante bevindingen naar voren. In de eerste plaats heeft scholing geen invloed op de hoogte van de inkomsten bij zowel de overheid als op de particuliere markt. Dit geldt zowel voor reguliere scholing als voor kunstopleidingen. De autodidacten (die overigens qua aantal duidelijk in de minderheid zijn) verdienen niet significant minder dan de wel opgeleide kunstenaars.

Een tweede interessante bevinding is het feit dat ervaring, gemeten als het aantal jaar *professioneel* beeldend kunstenaarschap, wel de inkomsten op de particuliere markt beïnvloedt, maar niet die bij de overheid. De gemiddeld hogere inkomsten van oudere kunstenaars lijken in eerste instantie terug te voeren op hogere inkomsten op de particuliere markt. De mogelijke verklaringen voor succes op de particuliere markt (waaronder het opbouwen van een netwerk, het 'doordringen tot het circuit' en het verder ontwikkelen van de eigen stijl en kunde) geven al aan dat jonge kunstenaars waarschijnlijk weinig of geen inkomsten van de particuliere markt hebben; het verwerven van een positie op deze markt kost tijd en moeite. Dit gegeven ondersteunt de bevinding dat inkomsten op de particuliere markt sterk tijdafhankelijk zijn. De inkomsten in het overheidssegment lijken evenwichtiger gespreid te zijn over beginnende en meer ervaren kunstenaars. Reden hiervoor is waarschijnlijk dat de overheid bepaalde regelingen heeft die zijn toegesneden op beginnende kunstenaars.

Daarnaast hebben enkele persoonskenmerken (geslacht en huishoudsamenstelling) invloed op de inkomsten. Vrouwelijke kunstenaars verdienen doorgaans minder dan mannen, terwijl alleenstaande kunstenaars beter scoren op de particuliere markt.

De laatste groep belangrijke kenmerken betreft de institutionele geschiedenis van de betreffende kunstenaar. Eerder gebruik van de BKR, en eerdere toekenning van individuele subsidies en beroepskostenvergoedingen vormen goede voorspellers van inkomsten via de overheid. Met name het directe effect van eerder ontvangen subsidies wijst duidelijk in de richting van een hogere kans op financiële erkenning door de overheid. Daarnaast valt op dat kunstenaars die individuele subsidies ontvingen ook hogere inkomsten verwierven via de particuliere markt: deze subsidies komen terecht bij de op beide segmenten succesvolle beeldend kunstenaars. Opvallend is tenslotte de be-

vinding dat BKR-gebruik en vroeg in de carrière ontvangen beroepskostenvergoedingen in deze specificatie een (gering) negatief effect hebben op de inkomsten via de overheid.

6.4. Conclusie

In dit hoofdstuk is de markt voor artistieke inkomsten onderverdeeld in overheid en particuliere markt. Net als vorig jaar¹⁵ is 44% van de totale markt afkomstig van de overheid, en neemt de particuliere markt 56% voor haar rekening. Belangrijkste inkomensbron voor de Nederlandse beeldend kunstenaars zijn de inkomsten uit verkoop aan particulieren en bedrijven (68,5 miljoen gulden in 1996). Dit bedrag is voor aftrek van materiaalkosten, maar na aftrek van verkoopkosten, zoals provisie van galeries en bemiddelaars. Andere belangrijke inkomstenkanalen zijn opdrachten op de particuliere markt (24% van de totale markt) en subsidies aan beeldend kunstenaars (20%).

Een tweede vraag die hier beantwoord is betreft het verband tussen inkomsten via de overheid en inkomsten op de particuliere markt. Deze inkomsten vertonen een gering verband: inkomsten op de ene markt vertellen weinig over inkomsten op de andere markt. De markten lijken onafhankelijk van elkaar te functioneren. Wel lijkt de conclusie te rechtvaardigen dat kunstenaars op beide markten succesvol kunnen zijn: hoge inkomsten via de overheid vormen noch een belemmering noch een voorwaarde voor hoge verdiensten in het marktsegment.

Ook is gekeken naar de verdeling van de inkomsten op beide deelmarkten over de kunstenaars. Hierbij viel op dat meer kunstenaars inkomsten hebben op de particuliere markt, maar dat deze inkomsten wel onevenredig gespreid zijn over de kunstenaars. Veel kunstenaars hebben geringe inkomsten op de particuliere markt, terwijl ook een relatief grote fractie hoge inkomst verwerft op deze deelmarkt. In het overheidssegment zijn de inkomsten evenrediger gespreid over de kunstenaars, maar is er een duidelijk groter percentage kunstenaars dat geen inkomsten heeft.

Tenslotte is onderzocht welke individuele kenmerken de inkomsten op beide marktsegmenten verklaren. Hierbij valt op dat inkomsten via de overheid met name verklaard worden uit de institutionele geschiedenis van de beeldend kunstenaar. Verdiensten op de particuliere markt worden met name verklaard door ervaring, geslacht en huishoudsamenstelling. Bovendien blijkt uit de analyse dat kunstenaars die ooit een individuele subsidie ontvingen, zowel bij de overheid als op de particuliere markt gemiddeld hogere verdiensten hebben.

¹⁵ Zie hiervoor: Rengers, M. and Meulenbeek, H. (1997) *Ambtenaar of ondernemer? De inkomens van beeldend kunstenaars onder de loep*, in: Boekmancahier 32, pagina 148-157.

Bijlage 1 Verantwoording

Het panelonderzoek onder beeldend kunstenaars heeft twee hoofddoelen. Ten eerste moet jaarlijks een goed beeld worden gegeven van de omvang en samenstelling van de markt voor beeldende kunst in Nederland. Ten tweede wordt een groep beeldend kunstenaars in de tijd gevolgd, zodat allerlei inkomsten- en kostenontwikkelingen op individueel niveau in kaart kunnen worden gebracht. Deze twee hoofddoelen alsmede de mogelijkheid om direct in te kunnen spelen op actuele beleidsvragen, stellen eisen aan de samenstelling en omvang van de steekproef. Er moeten met andere woorden voldoende kunstenaars een aantal malen, liefst achter elkaar, meedoen met het onderzoek. Daarnaast moet, teneinde een representatief beeld voor de hele markt te kunnen geven, het totaal aantal deelnemers per jaar voldoende groot zijn.

De aanvullende steekproef in 1997

De ervaringen uit de voorgaande drie ronden van het onderzoek geven ons een goede indruk van de bereidheid van kunstenaars om deel te nemen. Op grond van deze ervaringen hebben wij ook dit jaar een aanvullende steekproef laten trekken door het IVA uit Tilburg (het instituut dat het databestand van beeldend kunstenaars in Nederland beheert). In Tabel B1/1 volgt een overzicht van de respons in de drie voorgaande ronden en de aantallen voor de bruto-steekproef van de vierde ronde.

Tabel B1/1 De respons in ronde 1-3 en opzet ronde 4

	bruto	eerste ronde	tweede ronde	derde ronde	vierde ronde
eerste ronde	711 *	481	356	301	256
tweede ronde	719		149	95	61
derde ronde	955			121	73
vierde ronde	850				110
totaal		481	505	517	500

* na bereidheidsenquête onder 2.000 kunstenaars

Aan de eerste ronde van het panelonderzoek hebben 481 kunstenaars deelgenomen uit een bruto steekproef van 711 kunstenaars. Hierbij dient wel bedacht te worden dat deze 711 kunstenaars in een bereidheidsenquête al te kennen hadden gegeven mee te willen doen aan het onderzoek. In de tweede en derde ronde namen uit deze groep respectievelijk 356 en 301 kunstenaars mee. Voor de vierde ronde gingen wij voor deze 'nulgroep' uit van een deelname van 256 kunstenaars. Een deelnamepercentage dat gelijk is aan de derde ronde.

Voor de tweede ronde is een aanvullende steekproef getrokken van 719 kunstenaars waarvan er in de tweede ronde 149 hebben deelgenomen en in de derde ronde 95. Daarvan hebben er 121 daad-

werkelijk deelgenomen. Bij de derde ronde is een aanvullende steekproef getrokken van 955 kunstenaars. Ten aanzien van de deelname aan de vierde ronde verwachten wij dat de kunstenaars uit deze aanvullende steekproeven zich ongeveer op dezelfde wijze zullen gedragen als de kunstenaars die al een jaar eerder met het onderzoek gestart zijn. Voor de zekerheid houden we dan nog iets pessimistischer responscijfers aan. Van de resterende 95 kunstenaars uit de aanvulling van de tweede ronde verwachten we voor de vierde ronde een respons van 64%, dat zijn 61 kunstenaars. Voor de aanvulling uit de derde ronde gaan we uit van een respons van 60%, dat zijn 73 kunstenaars.

Teneinde in de vierde ronde weer in totaal 500 deelnemers te krijgen is een aanvullende steekproef getrokken die na verwachting groot genoeg is om 110 kunstenaars extra te laten deelnemen. Uitgaande van de ervaring uit de derde ronde betekent dit een aanvullende steekproef van 850 kunstenaars. De totale bruto steekproef bestaat dan uit 1.367 (850 + 517) kunstenaars.

Veroudering van het panel

De resultaten van de derde ronde van het onderzoek laten zien dat er inmiddels sprake is van enige veroudering van het panel. Allereerst doordat de panelleden simpelweg ouder worden gedurende het onderzoek. In de tweede plaats omdat er enige selectieve uitval optreedt bij het onderzoek; jongere kunstenaars doen minder lang mee aan het onderzoek dan hun oudere collega's. Omdat het belangrijk is dat het panel ook representatief is naar leeftijd, zeker met het oog op de posities van de meest onervaren kunstenaars, hebben we daarom de aanvullende steekproef gestratificeerd naar leeftijd. Door in de aanvulling jongeren oververtegenwoordigd te laten zijn, is getracht de veroudering van het panel tegengaan. In Tabel B1/2 is aangegeven hoe daarvoor de aanvullende steekproef is gestratificeerd. Gegeven is de representatieve verdeling naar leeftijd in de eerste ronde en de verdeling in de derde ronde. Voor de eerste ronde is ook gegeven hoeveel kunstenaars uit elke leeftijdsgroep meededen. Bij de derde ronde zijn de aantallen gegeven uitgaande van een totaal van 390 kunstenaars. Wij verwachten namelijk dat er aan de vierde ronde van het onderzoek 390 kunstenaars zullen meedoen die ook al eerder deelnamen. Wanneer we aannemen dat zij op dezelfde wijze als in de derde ronde verdeeld zijn naar leeftijd worden de aantallen gevonden. Door de aantallen in de derde ronde te vergelijken met die in de eerste ronde kunnen we eenvoudig bepalen hoeveel kunstenaars per leeftijdsgroep we in de aanvullende steekproef zouden willen vinden. De kolom netto geeft het verschil tussen de aantallen in de eerste en in de tweede ronde. Wanneer de verhouding van de netto aantallen toepassen op de aanvullende steekproef van 850 kunstenaars vinden we de aantallen in de bruto steekproef.

Tabel B1/2 De stratificatie van de aanvullende steekproef naar leeftijd

leeftijd	eerste ronde		derde ronde		vierde ronde	
	%	aantal	%	aantal	netto	bruto
tot 25 jaar	0.2	1	0	0	1	7
25 - 35 jaar	27	135	14	55	80	531
35 - 50 jaar	57	285	61	238	47	312
50 - 65 jaar	14	70	22	86		
65 en ouder	2	10	3	12		
		500		390		850

We zien dat we voor de aanvullende steekproef alleen kunstenaars willen trekken uit de drie jongste leeftijdsgroepen. Daarbij is de groep van 25 tot 35 jaar het sterkst vertegenwoordigd. De twee oudste groepen behoeven geen aanvulling. We verwachten namelijk dat er voldoende kunstenaars uit deze groepen zullen reageren die al eerder deelgenomen hebben aan het onderzoek.

Conform de steekproef uit het verleden is alleen getrokken uit niet eerder benaderde kunstenaars. Geen van deze kunstenaars in het bestand is echter jonger dan 25 jaar. Daarom zijn uiteindelijk 528 kunstenaars tussen de 25-35 jaar getrokken en 312 kunstenaars tussen 35-50 jaar.

Behalve naar leeftijd is de aanvullende steekproef ook gestratificeerd naar de drie groepen van 'rijksinstrumenten'. Op dezelfde wijze als bij de eerdere steekproeven zijn de acht onderscheiden 'rijksinstrumenten' weer ingedeeld naar drie strata, waarbij alleen de jaartallen worden geactualiseerd:

1. geen aanvraag ingediend voor 'individuele subsidies' of 'beroepskostenvergoeding' en ook niet in aanmerking gekomen voor de overige zes onderscheiden instrumenten in de jaren 1993 of 1994, maar wel een beroep gedaan op minstens één van de onderscheiden instrumenten in de jaren 1988-1992;
2. in aanmerking gekomen voor een van de acht onderscheiden instrumenten in 1993 of 1994;
3. niet in aanmerking gekomen voor een van de acht onderscheiden instrumenten in 1993 of 1994, maar dat wel geprobeerd¹⁶.

Beeldend kunstenaars kunnen echter een beroep hebben gedaan op meer dan één regeling. De tweede groep is daarom nog verder te onderscheiden in 2a (in aanmerking gekomen voor één bron), 2b (in aanmerking gekomen voor twee bronnen) en 2c (in aanmerking gekomen voor minstens drie bronnen). Voorts zijn de beeldende kunstenaars uit de subgroepen 2a, 2b en 2c verdeeld in tien categorieën (inkomensdecielen), elk met ongeveer een gelijk aantal kunstenaars op grond van de hoogste van hun totale honoraria uit de acht regelingen. In de eerste categorie zitten kun-

¹⁶ Voor de vorige ronden werden gegevens over de jaren 1991, 1992 en 1993 gebruikt.

stenaars die het minst hebben ontvangen en zo verder tot en met de tiende categorie met degenen die het meest hebben ontvangen. Daarnaast is de steekproef op dezelfde wijze als vorig jaar voor elk van de strata representatief voor wat betreft de factor 'woont in één van de vier grote steden'.

Zoals gezegd kan de steekproef voor de tweede ronde van 1.367 kunstenaars als representatief worden beschouwd voor de populatie met 11.560 kunstenaars waaruit de steekproef is getrokken. De vraag is nu of de 534 kunstenaars die daadwerkelijk hebben deelgenomen aan de derde ronde van het panelonderzoek afwijken van deze representatieve steekproef. Voorzover dat niet het geval is, kunnen de antwoorden van de 534 kunstenaars met minder aarzeling worden opgehoogd naar populatieniveau. De vergelijking moet zich beperken tot de factor 'gemiddelde leeftijd', omdat het bijna de enige factor is waarover we informatie hebben van de kunstenaars die wel in de steekproef vielen, maar niet hebben deelgenomen aan het onderzoek (ofwel de non-respons). De controlerende vergelijking is gemaakt voor de vijf eerder onderscheiden groepen. Daartoe is de t-toets gebruikt. De uitkomsten zijn te vinden in Tabel B1/3.

De conclusie uit de toetsingsresultaten luidt dat voor drie van de vijf groepen de leeftijden van de kunstenaars uit de steekproef en die van de deelnemende kunstenaars significant van elkaar verschillen. Voor de overige twee groepen wijkt de gemiddelde leeftijd van de deelnemende kunstenaars niet af van de kunstenaars uit de representatieve steekproef. Voor groep 1, groep 2a en groep 3 is het zo dat de gemiddelde leeftijd van de respondenten hoger is dan de gemiddelde leeftijd in de steekproef.

Uiteindelijk kunnen, met de kanttekening dat de gemiddelde leeftijd van de respondenten in groep 1, groep 2a en groep 3 afwijkt van de gemiddelde leeftijd in de populatie en gegeven de beperkte beschikbare achtergrondinformatie over kunstenaars in het algemeen, de antwoorden van de deelnemers aan de derde ronde van het panelonderzoek worden opgehoogd naar populatieniveau. Daartoe zijn voor elke kunstenaar de antwoorden vermenigvuldigd met de voor de betreffende kunstenaar relevante verhouding N/n^* (N is het aantal kunstenaars in Nederland ultimo 1993; n^* is het aantal kunstenaars dat aan de derde ronde van het panelonderzoek heeft deelgenomen). In Tabel B1/4 is te zien welke weegfactoren zijn toegekend aan welke groepen beeldend kunstenaars.

Tabel B1/3 Uitkomsten t-toets op gemiddelde leeftijd* van steekproef en deelnemers, onderscheiden naar vijf groepen

groep	grootheid	steekproef '95	deelname '95	t-toets
1	gem. leeftijd	40.793	46.973	-6.46
	standaarddeviatie	10.023	9.939	
	aantal	392	150	
2a	gem. leeftijd	36.771	39.596	-3.82
	standaarddeviatie	7.123	8.08	
	aantal	394	156	
2b	gem. leeftijd	39.521	39.825	-0.41
	standaarddeviatie	6.017	5.958	
	aantal	209	97	
2c	gem. leeftijd	40.909	42.421	-0.80
	standaarddeviatie	6.449	6.64	
	aantal	33	19	
3	gem. leeftijd	37.119	40.91	-4.07
	standaarddeviatie	7.784	8.749	
	aantal	327	112	

* voorzover bekend

Groei van de populatie

In de loop van de vier jaren waarin de panelenquêtes zijn gehouden, is de totale populatie van waaruit onze steekproef is getrokken, toegenomen. Bestond het bestand in 1993 nog uit ongeveer 9500 kunstenaars, in 1994 en 1995 was dit toegenomen tot 10.500 en in 1996 tot 11.500. Enerzijds is dit het gevolg van een natuurlijke groei, anderzijds is er een verbetering doorgevoerd in de registratie van beeldend kunstenaars. De omvang van de populatie is bepalend voor 'het gewicht' dat elke deelnemende kunstenaar krijgt bij het ophogen van de verzamelde gegevens naar populatieniveau.

Tabel B1/4 Aan beeldend kunstenaars toegekende weegfactoren per decielcode*

decielcode	aantal in populatie N	aantal paneldeelnemers in 1997 (n*)	weegfactor
01	6100	150	40.67
02	203	8	25.38
03	215	7	30.71
04	201	13	15.46
05	199	9	22.11
06	60	4	15.00
07	349	43	8.12
08	206	18	11.44
09	162	17	9.53
10	111	8	13.87
11	339	30	11.30
12	38	10	6.32
13	38	8	6.32
14	44	5	6.32
15	106	17	6.32
16	44	4	6.32
17	3	1	6.32
18	223	35	6.32
20	73	13	6.32
21	44	4	6.32
22	5	1	8.47
23	20	3	8.47
24	20	2	8.47
25	15	1	8.47
26	29	4	8.47
27	29	1	8.47
28	15	2	8.47
29	10	2	8.47
30	5	1	8.47
31	15	2	8.47
32	2642	112	23.59
totaal			

* Vanwege de kleine aantallen respondenten per deciel hebben de kunstenaars in groep 2c (met decielcodes 22 tot en met 31) dezelfde weegfactor gekregen

Bijlage 2 Tabellen

De bedragen in de tabellen in deze bijlage zijn gecorrigeerd voor inflatie.

Inhoud

- B2/1 Totaaloverzicht inkomsten minus de beroepsuitgaven van beeldend kunstenaars in Nederland in 1993-1996
- B2/2 Bronnen van omzet in Nederland in 93-96
- B2/3 Omzet verdeeld naar opdrachtgevers en het % van het totaal in 93-96
- B2/4 Gemiddelde omzet per kunstenaar naar opdrachtgevers in 93-96
- B2/5 Omzet verdeeld naar kopers van vrije werken en het % van het totaal in 93-96
- B2/6 Gemiddelde omzet per kunstenaar naar kopers van vrije werken in 93-96
- B2/7 Omzet uit verhuur, uitleen en gebruiksrecht en % van het totaal in 93-96
- B2/8 Gemiddelde omzet per kunstenaar uit verhuur, uitlenen en gebruiksrecht in 93-96
- B2/9 Overige omzet in guldens verdeeld naar omzetbron in 93-96
- B2/10 Gemiddeld bedrag uit overige omzet verdeeld naar omzetbron in 93-96
- B2/11 % beeldend kunstenaars naar omzet uit opdrachten in 93-96
- B2/12 % beeldend kunstenaars naar omzet uit verkopen van vrij werk in 93-96
- B2/13 % beeldend kunstenaars naar omzet uit verhuur, uitleen en gebruiksrecht in 93-96
- B2/14 % beeldend kunstenaars naar overige omzet in 93-96
- B2/15 % beeldend kunstenaars naar totale omzet uit beeldende kunst in 93-96
- B2/16 % beeldend kunstenaars naar de totale omzet* minus beroepsuitgaven in 93-96 verdeeld in klassen
- B2/17 % beeldend kunstenaars naar de totale inkomsten* minus de beroepsuitgaven in 93-96 verdeeld in klassen
- B2/18 % beeldend kunstenaars naar de totale inkomsten* minus de beroepsuitgaven in 93-96 verdeeld in klassen **exclusief bijstand**

Tabel B2/1 Totaaloverzicht inkomsten minus de beroepsuitgaven van beeldend kunstenaars in Nederland in 1993-1996

	bedrag in f miljoen	bedrag in f miljoen	bedrag in f miljoen	bedrag in f miljoen
	1996	1995	1994	1993
opdrachten	73	55	51	44
verkoop van vrij werk	80	77	64	73
verhuur, uitlenen of gebruiksrecht	14	12	9	13
overige omzet	81	78	59	72
	-----	-----	-----	-----
totale omzet uit beeldende kunst	248	222	183	202
- beroepsuitgaven	-157	- 143	- 130	- 129
	-----	-----	-----	-----
omzet minus uitgaven	91	79	53	73
+ overige inkomsten	+116	+ 113	+ 110	+ 136
	-----	-----	-----	-----
totale inkomsten minus beroepsuitgaven	207	192	163	209

Tabel B2/2 Bronnen van omzet in Nederland in 1993-1996

combinaties van omzetbronnen	percentage beeldend kunstenaars			
	1996	1995	1994	1993
opdrachten, verkoop vrij werk en vergoedingen voor uitlenen of gebruiksrecht	16	17	17	15
opdrachten en verkoop vrij werk	18	19	17	13
opdrachten en vergoedingen voor uitlenen of gebruiksrecht	3	3	3	3
verkoop vrij werk en vergoedingen voor uitlenen of gebruiksrecht	17	18	19	25
alleen opdrachten	8	8	6	5
alleen verkoop vrij werk	17	17	15	21
alleen vergoedingen voor uitlenen of gebruiksrecht	4	4	5	3
geen van allen	16	14	18	15
totaal	100	100	100	100
bron van omzet	percentage beeldend kunstenaars			
	1996	1995	1994	1993
werk in opdracht	46	47	43	36
verkoop vrij werk	69	71	68	74
vergoedingen voor uitlenen of gebruiksrecht	40	43	43	46
geen van allen	16	14	18	15

Tabel B2/3 Omzet verdeeld naar opdrachtgevers en het percentage van het totaal in 1993-1996

opdrachtgever	1996		1995		1994		1993	
	x f1.000	%	x f1.000	%	x f1.000	%	x f1.000	%
bedrijven/instellingen	27.705	38	18.284	33	17.678	35	16.414	38
particulieren	16.061	22	9.089	17	10.199	20	10.405	14
gemeenten	15.823	22	12.934	24	15.410	30	5.869	24
ministeries	5.633	8	8.377	15	3.346	7	3.684	9
stichtingen	5.471	7	3.830	7	2.751	5	3.069	7
provincies	1.536	2	1.775	3	1.355	3	1.695	4
musea	1.148	1	348	1	196	0.4	2.314	5
totaal	73.377	100	54.638	100	50.935	100	43.450	100

Tabel B2/4 Gemiddelde omzet per kunstenaar verdeeld naar opdrachtgevers in 1993-1996

opdrachtgever	gemiddeld bedrag per kunstenaar in gulden			
	1996	1995	1994	1993
ministeries	21.180	27.710	15.463	15.330
gemeenten	16.281	9.099	13.815	11.430
bedrijven/instellingen	14.408	10.856	12.749	12.280
provincies	6.978	5.704	7.451	9.390
particulieren	5.824	4.020	5.333	3.870
stichtingen	4.922	3.987	3.436	5.080
musea	4.642	2.876	2.236	17.170

Tabel B2/5 Omzet verdeeld naar kopers van vrije werken en het percentage van het totaal in 1993-1996

koper	1996		1995		1994		1993	
	x f1.000	%	x f1.000	%	x f1.000	%	x f1.000	%
particulieren	48.966	61	51.072	66	38.855	61	46.517	63
bedrijven/instellingen	11.665	15	10.313	13	9.828	15	10.534	14
overheid	9.511	12	8.222	11	7.969	13	9.209	13
musea	3.296	4	3.432	4	2.207	3	2.539	3
stichtingen	499	1	893	1	1.790	3	1.152	2
overige verkopen	5.727	7	3.373	4	2.962	5	3.487	5
totaal	79.664	100	77.305	100	63.611	100	73.438	100

Tabel B2/6 Gemiddelde omzet per kunstenaar naar kopers van vrije werken in 1993-1996

koper	gemiddeld bedrag per beeldend kunstenaar in f			
	1996	1995	1994	1993
particulieren	7.659	8.305	7.687	8.280
bedrijven/instellingen	5.410	5.148	6.345	5.050
overheid	4.514	3.761	4.547	4.230
musea	8.394	6.986	5.550	4.860
stichtingen	1.791	2.239	3.791	2.180
overige verkopen*	6.449	3.373	4.791	4.040

* de 'overige verkopen' betreffen voornamelijk rechtstreekse verkopen aan (niet) commerciële uitleeninstellingen en galleries of kunsthandel

Tabel B2/7 Omzet uit verhuur, uitlenen en gebruiksrecht en het percentage van het totaal in 1993-1996

omzetbron	1996		1995		1994		1993	
	x f1.000	%	x f1.000	%	x f1.000	%	x f1.000	%
niet-commerciële uitleen	7.976	55	6.567	54	6.192	68	8.411	63
commerciële uitleen	3.807	26	2.695	22	1.656	18	2.882	22
eigen uitleen	1.827	13	914	8	817	9	750	6
gebruiksrecht	873	6	1.913	16	483	5	1.171	9
totaal	14.483	100	12.089	100	9.148	100	13.214	100

Tabel B2/8 Gemiddelde omzet per kunstenaar uit verhuur, uitlenen en gebruiksrecht in 1993-1996

omzetbronnen	gemiddeld bedrag per beeldend kunstenaar in f			
	1996	1995	1994	1993
niet-commerciële uitleen	2.531	1.968	2.150	2.770
commerciële uitleen	3.503	2.871	1.897	2.702
eigen uitleen	2.024	846	952	1.018
gebruiksrecht	1.013	3.501	731	1.908

Tabel B2/9 Overige omzet in guldens verdeeld naar omzetbron in 1993-1996

omzetbron	1996		1995		1994		1993	
	x f1.000	%	x f1.000	%	x f1.000	%	x f1.000	%
subsidies voor beeldend kunstenaars	41.245	51	34.460	44	26.277	44	23.976	33
opdr., verkoop en verhuur in buitenl.	3.850	5	2.753	4	2.262	4	5.706	8
lesgeven en trainingen	28.851	36	35.432	45	26.893	} 46	42.458*	59
werk voor commissies en advisering	6.937	8	5.731	7	3.636			
totaal	80.883	100	78.376	100	59.068	100	72.140	100

* voor 1993 zijn voor de posten 'lesgeven en trainingen' en 'werk voor commissies en advisering' geen afzonderlijke cijfers bekend.

Tabel B2/10 Gemiddeld bedrag uit overige omzet verdeeld naar omzetbron in 1993-1996

omzetbron	gemiddeld bedrag per beeldend kunstenaar in f			
	1996	1995	1994	1993
subsidies voor beeldend kunstenaars	11.263	10.031	7.995	7.245
opdr., verkoop en verhuur in buitenl.	3.971	4.471	3.507	8.651
lesgeven en trainingen	8.703	10.783	9.519	12.650*
werk voor commissies en advisering	4.922	4.811	3.478	

* voor 1993 zijn voor de posten 'lesgeven en trainingen' en 'werk voor commissies en advisering' geen afzonderlijke cijfers bekend.

Tabel B2/11 Percentage beeldend kunstenaars naar omzet uit opdrachten in 1993-1996

omzetklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars			
	1996	1995	1994	1993
geen omzet uit opdrachten	55	53	57	64
f1 tot f1.000	7	10	7	5
f1.000 tot f5.000	18	16	18	16
f5.000 tot f10.000	6	8	7	4
f10.000 tot f25.000	7	8	6	6
f25.000 tot f50.000	4	3	2	2
f50.000 tot f100.000	2	1	2	2
meer dan f100.000	1	1	1	1
totaal	100	100	100	100

Tabel B2/12 Percentage beeldend kunstenaars naar omzet uit verkopen van vrij werk in 1993-1996

omzetklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars			
	1996	1995	1994	1993
geen omzet uit verkopen van vrij werk	32	30	33	26
f1 tot f1.000	10	11	12	8
f1.000 tot f5.000	28	28	26	27
f5.000 tot f10.000	13	12	14	17
f10.000 tot f25.000	12	12	9	15
f25.000 tot f50.000	3	3	4	5
meer dan f50.000	3	3	2	2
totaal	100	100	100	100

Tabel B2/13 Percentage beeldend kunstenaars naar omzet uit verhuur, uitleen en gebruiksrecht in 1993-1996

omzetklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars			
	1996	1995	1994	1993
geen omzet uit verhuur etc.	59	57	57	54
f1 tot f1.000	23	22	24	23
f1.000 tot f5.000	12	16	15	14
f5.000 tot f10.000	3	2	3	5
f10.000 tot f25.000	2	2	2	3
f25.000 tot f50.000	1	1	0,1	1
totaal	100	100	100	100

Tabel B2/14 Percentage beeldend kunstenaars naar overige omzet in 1993-1996

omzetklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars			
	1996	1995	1994	1993
geen overige omzet	41	43	40	41
f1 tot f1.000	9	10	11	8
f1.000 tot f5.000	15	12	19	14
f5.000 tot f10.000	10	10	11	15
f10.000 tot f25.000	16	18	11	12
f25.000 tot f50.000	9	7	7	7
f50.000 to f100.000	0.4	2	1	3
totaal	100	100	100	100

Tabel B2/15 Percentage beeldend kunstenaars naar totale omzet uit beeldende kunst in 1993-1996

omzetklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars			
	1996	1995	1994	1993
geen omzet uit beeldende kunst	10	8	12	7
f1 tot f1.000	7	7	5	5
f1.000 tot f5.000	18	17	18	17
f5.000 tot f10.000	11	15	20	18
f10.000 tot f25.000	26	24	21	26
f25.000 tot f50.000	18	21	16	15
f50.000 tot f100.000	8	6	6	9
f100.000 tot f150.000	1	1	2	2
meer dan f150.000	1	1	1	1
totaal	100	100	100	100

Tabel B2/16 Percentage beeldend kunstenaars naar de totale omzet* minus beroepsuitgaven in 1993-1996 verdeeld in klassen

inkomensklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars			
	1996	1995	1994	1993
negatief inkomen	44	40	48	46
f1 tot f5.000	15	19	20	18
f5.000 tot f10.000	11	11	10	10
f10.000 tot f15.000	9	9	4	5
f15.000 tot f25.000	10	10	8	7
f25.000 tot f50.000	7	8	8	10
f50.000 tot f100.000	4	3	2	3
meer dan f100.000	0.2	0.3	1	1
totaal	100	100	100	100

* zonder aftrek van sociale premies en belastingen

Tabel B2/17 Percentage beeldend kunstenaars naar de totale inkomsten* minus de beroepsuitgaven in 1993-1996 verdeeld in klassen

inkomensklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars			
	1996	1995	1994	1993
negatief inkomen	10	9	10	8
f1 tot f5.000	8	8	8	7
f5.000 tot f10.000	15	13	13	5
f10.000 tot f15.000	24	26	22	12
f15.000 tot f25.000	23	23	27	42
f25.000 tot f50.000	14	14	15	19
f50.000 tot f100.000	5	6	4	6
meer dan f100.000	1	0.3	1	1
totaal	100	100	100	100

* zonder aftrek van sociale premies en belastingen

Tabel B2/18 Percentage beeldend kunstenaars naar de totale inkomsten* minus de beroepsuitgaven in 1993-1996 verdeeld in klassen exclusief bijstand (niet gedefleerd)

inkomensklasse in guldens	percentage beeldend kunstenaars	
	1996	1995
negatief inkomen	31	28
f1 tot f5.000	11	15
f5.000 tot f10.000	11	10
f10.000 tot f15.000	10	11
f15.000 tot f25.000	15	15
f25.000 tot f50.000	15	14
f50.000 tot f100.000	6	6
meer dan f100.000	1	0.3
totaal	100	100

* zonder aftrek van sociale premies en belastingen

Bijlage 3 Tabel persoonskenmerken

Tabel b3/1 Inkomsten op beide deelmarkten verklaard; de invloed van persoonskenmerken op de hoogte van (log) inkomsten

	Inkomen bij de overheid	Inkomen op de particuliere markt
Intercept	9.259 (0.792)***	7.691 (0.645)***
human capital variabelen		
Jaren scholing	-0.046 (0.044)	-0.019 (0.036)
geen kunstopleiding	-0.246 (0.282)	0.065 (0.242)
ervaring	0.014 (0.027)	0.054 (0.022)***
ervaring kwadraat	-0.004 (0.062)	-0.051 (0.046)
% tijd voor verwerven opdrachten	-0.036 (0.882)	-0.440 (0.951)
persoonskenmerken		
vrouw	-0.313 (0.125)***	-0.264 (0.118)**
alleenstaand	0.144 (0.130)	0.300 (0.123)***
Institutionele factoren		
Gebruik gemaakt van BKR	-0.310 (0.187)**	0.065 (0.163)
Beroepskostenvergoeding ontvangen	0.880 (0.245)***	-0.240 (0.251)
Individuele subsidie ontvangen	0.950 (0.234)***	0.410 (0.237)**
Beroepskostenverg. vroeg in carrière	-0.028 (0.014)**	0.003 (0.016)
Indiv. subs. vroeg in carrière	-0.008 (0.013)	-0.017 (0.014)

Standaardfouten tussen haakjes; ** significant met $\alpha = .05$, *** significant met $\alpha = .001$

Toelichting bij tabel:

Bij het schatten van de inkomsten op beide deelmarkten is rekening gehouden met het feit dat sommige kunstenaars alleen inkomsten hebben via de overheid, terwijl andere kunstenaars alleen op de markt actief zijn. Een uitgebreide uitleg van de gekozen methode is te vinden in Rengers (1998)¹⁷. De relevante conclusies zijn evenwel terug te vinden in Hoofdstuk 6.

¹⁷ Zie ook: Rengers, M. (1998), *Visual Artists in the Netherlands: Civil servants, self-employed or both?*, Proceedings of the workshop on the economics of artists and art policy, Arts Council of Finland, Helsinki.

Bijlage 4 Vragenlijst

VRAGENLIJST BEELDEND KUNSTENAARS 1997

1. Wat is uw leeftijd? jaar
2. Bent u een ₁ man ₂ vrouw
3. Bent u ₁ alleenwonend, met zorg voor kind(eren)
₂ alleenwonend, zonder zorg voor kind(eren)
₃ samenwonend of gehuwd, met zorg voor kind(eren)
₄ samenwonend of gehuwd, zonderzorg voor kind(eren)
-
4. a. Heeft u een opleiding aan een academie voor beeldende kunst gevolgd?
₁ ja, met diploma ₂ ja, zonder diploma ₃ nee
- b. Zo ja, hoe lang heeft u deze opleiding gevolgd jaar
- c. Aan welke academie? te
- d. Bent u vervolgens 'doorgestroomd' naar één van de werkplaatsachtige instellingen?
₁ Rijksacademie van Beeldende Kunsten
₂ Jan van Eyck Academie
₃ de Ateliers
₄ nee
5. Welke diploma's in het voortgezet onderwijs heeft u behaald?
₁ Lbo-diploma ₄ Vwo-diploma
₂ Mavo-diploma ₅ Mbo-diploma
₃ Havo-diploma ₆ geen
6. Sinds wanneer werkt u als zelfstandig beeldend kunstenaar? Sinds 19.....

7. Had u als beeldend kunstenaar in 1996 inkomsten uit de volgende bronnen?

a. inkomsten uit opdrachten	☐ ₁ ja	☐ ₂ nee
b. inkomsten uit verkoop van vrije werken	☐ ₁ ja	☐ ₂ nee
c. inkomsten door uitlenen of leasen	☐ ₁ ja	☐ ₂ nee

Indien u alle vragen met "nee" heeft beantwoord, kunt u verder gaan met vraag 9 (zie blz. 4)

8. Wat waren uw inkomsten in **1996 in Nederland** uit:

a. opdrachten, b. verkopen en c. verhuren/uitlenen/gebruiksrecht?

NB: het gaat bij a., b. en c. steeds om geld dat u "in uw handen krijgt", dus excl. opdrachten aan galeriën of bemiddelaars.

	<i>inkomsten</i>
a. OPDRACHTEN:	
- van ministeries (Rijk)	f
- van provincies	f
- van gemeenten	f
- van stichtingen	f
- van musea	f
- van bedrijven	f
- van particulieren	f

b. VERKOPEN:

aan rijk, provincie of gemeente

- via galeriën of kunsthandel	f
- via art-consultancy, of andere bemiddelaars	f
- via kunstuitlenen	f
- via atelier (uit voorraad, dus zonder bemiddeling)	f

aan bedrijven

- via galeriën of kunsthandel	f
- via art-consultancy, of andere bemiddelaars	f
- via kunstuitlenen	f
- via atelier (uit voorraad, dus zonder bemiddeling)	f

vervolg b. VERKOPEN:

inkomsten

aan particulieren

- via galleries of kunsthandel *f*
- via art-consultancy, of andere bemiddelaars *f*
- via kunstuitlenen *f*
- via atelier (uit voorraad, dus zonder bemiddeling) *f*

aan stichtingen

- via galleries of kunsthandel *f*
- via art-consultancy, of andere bemiddelaars *f*
- via kunstuitlenen *f*
- via atelier (uit voorraad, dus zonder bemiddeling) *f*

aan musea

- via galleries of kunsthandel *f*
- via art-consultancy, of andere bemiddelaars *f*
- via atelier (uit voorraad, dus zonder bemiddeling) *f*

overige verkopen rechtstreeks aan

- **niet**-commerciële uitleeninstellingen *f*
- commerciële uitleeninstellingen *f*
- galerie, kunsthandel of art-consultancy *f*

c. VERHUREN/UITLENEN/GEBRUIKSRECHT:

- gebruiksrecht (bijv. publicatievergoeding) *f*
- via **niet**-commerciële uitleeninstellingen (SBK's, e.d.) *f*
- via commerciële uitleeninstellingen *f*
- door u zelf georganiseerde uitleen/leasing *f*

9. Hoe hoog waren uw overige totale inkomsten in 1996 (nog niet in eerdere vragen aan de orde gekomen)? *Het gaat om geld dat u 'in uw handen krijgt', dus exclusief sociale premies, loonbelasting e.d.*

		<i>inkomsten</i>
a. subsidies en/of vergoedingen voor beeldend kunstenaars	<i>f</i>
b. opdrachten, verkoop, publicatierechten en verhuur in het buitenland	<i>f</i>
c. <i>netto</i> -inkomsten in verband met het beeldend kunstenaarsschap:		
• lesgeven en trainingen	<i>f</i>
• werk voor commissies, advisering	<i>f</i>
d. bijstandsuitkering (netto)	<i>f</i>
e. overige <i>netto</i> -inkomsten die niet direct te maken hebben met uw beeldend kunstenaarsschap		
• ander werk	<i>f</i>
• overige uitkeringen, pensioen e.d.	<i>f</i>
f. in 1996 terugontvangen BTW	<i>f</i>

10. Wat was uw *belastbaar* inkomen in 1996? *f*

11. Wat was in 1996 het *netto* -inkomen uit arbeid of uit uitkeringen van de **partner** met wie u samenwoont?

f (indien niet van toepassing op u, graag verder gaan met vraag 12)

12. Heeft u in de periode 1992-1996 apparatuur gekocht voor de directe uitvoering van uw werk als beeldend kunstenaar? Zo nee, gaat u dan naar vraag 13. Zo ja, kunt u dan, alléén voor de apparatuur die u momenteel nog gebruikt, hieronder aangeven wat u ervoor betaald heeft en in welk jaar dat was? (**voorbeelden**: oven, drukpers, tekentafel, computer)

<i>omschrijving apparatuur</i>	<i>prijs (incl. BTW)</i>	<i>jaar van aankoop</i>
.....	<i>f</i>
.....	<i>f</i>
.....	<i>f</i>
.....	<i>f</i>
.....	<i>f</i>

13. Kunt u voor onderstaande posten aangeven hoe hoog in 1996 uw uitgaven (incl. BTW) waren voorzover u ze maakte als beeldend kunstenaar (en dus niet privé)?

(NB: de in vraag 12 vermelde gekochte apparatuur is hier niet van toepassing. Ook opdrachten aan galeries of bemiddelaars dienen hier niet te worden vermeld.)

- materiaalkosten	f	
- huisvestingskosten (atelierhuur, energiekosten)	f	
- kosten van activiteiten als expositie(s), verkoopkosten, reis- en verblijfkosten, deelname aan beurzen	f	
- overige beroepskosten	f	
-

14. Indien u les geeft of trainingen verzorgt op het gebied van de beeldende kunst waar of aan wie doet u dat dan?

☐ a school voor basisonderwijs	☐ e club-/buurthuis
☐ b school voor voortgezet onderwijs	☐ f instelling voor volwasseneneducatie
☐ c HBO/Kunstacademie	☐ g amateurvereniging
☐ d centrum voor kunstzinnige vorming	☐ h privé-leerlingen

15. Hoeveel uur per week besteedt u **gemiddeld** aan

a. het uitoefenen van het kunstenaarschap	uur per week
b. lesgeven, commissie- en advieswerk	uur per week
c. ander werk buiten de kunst	uur per week

16. Hoeveel procent van uw tijd (zoals opgegeven in vraag 15a en 15b) besteedt u **gemiddeld** aan inspanningen om opdrachten te verwerven? %

17. Kunt u hieronder, in volgorde van belangrijkheid, uw **meest** beoefende technieken (maximaal drie) aangeven? U kunt een cijfer (1, 2 of 3) in de hokjes plaatsen, waarbij 1 duidt op de door u meest beoefende techniek, 2 op de één na belangrijkste techniek en 3 op de twee na belangrijkste techniek.

☐ a schilderkunst / tekenen	☐ h grafische technieken
☐ b plastiek / beeldhouwen	☐ i keramiek/glas
☐ c sierraadkunst	☐ j textiel
☐ d foto	☐ k installatie
☐ e film / video	☐ l industriële vormgeving
☐ f grafische vormgeving	☐ m cartoons/strips/boekillustraties
☐ g murale, monumentale vormgeving, omgevingskunst	

18. Bent u in de afgelopen vijf jaar in verband met uw werkzaamheden als beeldend kunstenaar in het buitenland geweest?

- a ja, binnen Europa
- b ja, buiten Europa
- c ja, zowel binnen als buiten Europa
- d nee

(Indien 'nee' ga verder met vraag 22)

19. Welke activiteiten heeft u daar als beeldend kunstenaar ondernomen?

- a een opleiding gevolgd
- b verblijf in (gast)atelier
- c deelgenomen aan (uitwisselings)project
- d expositie gehouden
- e anders, nl.:

20. Bent u daar heen gegaan:

- a op eigen initiatief
- b in groepsverband
- c op uitnodiging
- d anders, nl.:

21. Heeft u nieuwe contacten gelegd met:

a. collega kunstenaars	☐ ₁ ja	☐ ₂ nee
b. galeriehouders, verzamelaars e.d.	☐ ₁ ja	☐ ₂ nee
c. bedrijven	☐ ₁ ja	☐ ₂ nee
d. particulieren	☐ ₁ ja	☐ ₂ nee

22. Wanneer u de afgelopen vijf jaar vanwege uw werkzaamheden als beeldend kunstenaar **niet** in het buitenland bent geweest, kunt u dan aangeven wat daar de reden voor is geweest?

- a vond het niet nodig
- b het was financieel gezien niet mogelijk
- c te moeilijk, weet niet hoe aan te pakken
- d persoonlijke omstandigheden
- e anders, nl.:

In januari 1994 is de Regeling Basisstipendia in werking getreden. Deze regeling is bedoeld om beeldend kunstenaars in staat te stellen hun beroepspraktijk te continueren door in een aanvulling op het inkomen te voorzien. Het gaat daarbij steeds om een bedrag van f57.000,-, op te nemen over een periode van minimaal twee jaar. De Regeling Basisstipendia is in plaats gekomen van de vroegere Beroepskostenvergoeding en bestaat naast de Individuele Subsidies (zoals werkbeurzen, startstipendia en reis- en studiebeurzen) die door het Fonds worden toegekend.

23. Kunt u voor elk van de drie regelingen aangeven a) het aantal malen dat u een aanvraag heeft ingediend en b) het aantal malen dat de aanvraag is gehonoreerd? Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar de periode *vóór* 1996 en *in* 1996 zelf. De aanvragen die in 1997 zijn gedaan, dient u hier niet te vermelden.

a. Beroepskostenvergoeding:

- aantal malen aanvraag ingediend:
- aantal malen gehonoreerd:

b. Individuele Subsidies:

- aantal malen aanvraag ingediend *vóór* 1996:
- aantal malen gehonoreerd *vóór* 1996:
- aantal malen aanvraag ingediend in 1996:
- aantal malen gehonoreerd in 1996:

c. Regeling Basisstipendia:

- aanvraag ingediend *vóór* 1996? ₁ ja ₂ nee
- aanvraag gehonoreerd *vóór* 1996? ₁ ja ₂ nee
- aanvraag ingediend in 1996? ₁ ja ₂ nee
- aanvraag gehonoreerd in 1996? ₁ ja ₂ nee

24 Heeft u in het verleden (*vóór* 1987) gebruik gemaakt van de toenmalige Beeldende Kunstenaarsregeling (BKR)? ₁ ja ₂ nee

25 a. Heeft u momenteel een bijstandsuitkering? ₁ ja ₂ nee

b. Had u in 1996 een bijstandsuitkering? ₁ ja ₂ nee

c. Heeft de Gemeentelijke Sociale Dienst in 1996 arbeidsvoorwaarden aan u opgelegd? ₁ ja ₂ nee

25 d. Hoeveel jaar van uw actieve beroeps carrière heeft u een bijstandsuitkering gehad? jaar

- e. Hoeveel jaar denkt u nodig te hebben (of heeft u nodig gehad) om, zonder bijstandsuitkering, zelfstandig* als beeldend kunstenaar in uw levensonderhoud te kunnen voorzien?
- 1 minder dan 5 jaar
 2 5 tot 10 jaar
 3 10 tot 20 jaar
 4 meer dan 20 jaar

*Individuele subsidies, basisstipendium e.d. worden in dit geval gezien als zelfstandig verworven inkomen

Wij danken u hartelijk voor het invullen van de vragenlijst. Wij verzoeken u deze vóór 21 oktober 1997 aan ons terug te sturen in de antwoordvelop (een postzegel is niet nodig). Vergeet u niet uw naam, adres, telefoonnummer en bank- of gironummer te vermelden!

naam

adres

postcode woonplaats

telefoon

uw rekeningnummer (bank / giro)*

* doorhalen wat niet van toepassing is

Ruimte voor algemene opmerkingen

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

In deze serie zijn reeds eerder verschenen:

- **Oordeel over Kunst**
Kwaliteitsbeoordelingen in de Beeldende Kunst
Door: Paul Hekker en Piet van Wieringen, Vakgroep Psychologie, Faculteit der Bewegingswetenschappen van de Vrije Universiteit, Amsterdam
Mei 1993
- **Kunstuitleen**
Kunstenaars, collecties en publiek
Door: IVA, Peter Hamers, Teunis IJdens en Henk Vinken
November 1993
- **De financiële positie van Beeldend Kunstenaars**
Door: SEO, Erik Brouwer, Peter Hopstaken en Heidi Meulenbeek
November 1994
- **Institutionele Erkenning van beginnende kunstenaars**
Een vergelijking tussen werkplaats- en academiekunstenaars
Door: IVA, Henk Vinken en Ludo van Dun
November 1994
- **Beeldende Kunstbeleid WVC**
Subsidies, opdrachten en aankopen 1984-1991
Door: IVA, Henk Vinken, Ludo van Dun, m.m.v. Henni Sendens
November 1994
- **Kwaliteit en Professionaliteit**
Evaluatie van het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst
Samenvattend rapport
Door: Erasmus Centrum voor Kunst- en Cultuurwetenschappen, W. de Nooy en T. IJdens
November 1994
- **Beeldende Kunstbeleid OCenW**
Subsidies, opdrachten en aankopen 1989-1992
Door: IVA, Henk Vinken en Ludo van Dun
April 1995
- **Provincie en Stad**
Een evaluatie van de Rijksbijdrage Beeldende Kunsten en Vormgeving 1988-1993
Door: Afd. BKBV, Bart Lommen en Paul Terwiel
Oktober 1995
- **Fotografen in Nederland 1**
De sociaal-economische positie van fotografen belicht
Door: SEO, P. Hopstaken, H. Meulenbeek en M. Rengers
Januari 1996
- **Fotografen in Nederland 2**
Erkenning en inkomensvorming van fotografen via het beeldende kunstbeleid van het Rijk
Door: IVA, H. Vinken en L. van Dun
Januari 1996
- **De financiële positie van beeldend kunstenaars II**
Door: SEO, Peter Hopstaken en Heidi Meulenbeek
April 1996
- **Beeldende Kunstbeleid OCenW**
Door: IVA, H. Vinken en L. van Dun
Juli 1996
- **Kwaliteitsimpuls voor de kunstbeschouwing**
Door: Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis, Sven Lütticken
December 1996

- **Ex-BKR-kunstenaars in het rijksircuit**
Een vergelijkend onderzoek naar erkenning en inkomstenvorming
Door: Ludo van Dun, George Muskens en Henk Vinken
Januari 1997
- **De financiële positie van beeldend kunstenaars 1993-1995**
Door: drs Heidi Meulenbeek, J. Peter Hop en drs. Dinand Webbink
Maart 1997
- **Opdrachten en aankopen**
Kunstenaars bij overheden en Kunst en Bedrijf
Door: Henk Vinken en Ludo van Dun
Juli 1997